

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2008

Michaela Staníčková

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Společná zemědělská politika Evropské unie

The EU Common Agricultural Policy

Michaela Staníčková

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Boris Navrátil, CSc.

Ostrava 2008

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 25.4.2008

.....

Michaela Staníčková

S poděkováním za odbornou pomoc a za věnovaný čas svému vedoucímu bakalářské práce p. Ing. Borisi Navrátilovi, CSc.

OBSAH

ÚVOD	1
1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY	4
1.1. DŮVODY VZNIKU A POSLÁNÍ POLITIKY	4
1.2. HISTORICKÝ VÝVOJ SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY	6
1.3. NÁSTROJE, PRINCIPY A CÍLE SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY	9
1.4. FINANCOVÁNÍ SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY	13
2 REFORMY SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY	18
2.1. ZVRAT – SZP „OBĚTÍ VLASTNÍHO ÚSPĚCHU“	18
2.2. ROK 1968 – MANSHOLTŮV PLÁN	18
2.3. OSMDESÁTÁ LÉTA	19
2.4. ROK 1992 – MACSHARRYHO REFORMA	20
2.5. AGENDA 2000 – ZA SILNĚJŠÍ A ŠIRŠÍ EVROPU	22
2.6. ROK 2003: STŘEDNĚDOBÝ PŘEHLED O SZP A JEJÍ DALŠÍ REFORMY	25
2.7. ROK 2007 – REFORMA VINAŘSKÉHO SEKTORU	28
2.8. ROK 2008 – REVIZE SZP A JEJÍ BUDOUCNOST	29
3 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA A NOVÉ ČLENSKÉ STÁTY	33
3.1. PŘEDVSTUPNÍ STRATEGIE PRO PŘIJETÍ KANDIDÁTSKÝCH ZEMÍ DO EU A JEJICH ZAPOJENÍ DO SZP	33
3.2. NOVÉ ČLENSKÉ STÁTY = NOVÉ VÝZVY	38
3.3. ČESKO V RÁMCI SZP	41
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51
SEZNAM ZKRATEK A SYMBOLŮ	
PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je společná zemědělská politika Evropské unie (SZP) – The EU Common Agricultural Policy (CAP). Zpočátku se budu věnovat její základní charakteristice – důvodům vzniku a účelu této politiky, alespoň stručně nastíním její historický vývoj od počátku evropské integrace, související nástroje, principy a cíle a velkou finanční náročnost. Dalším bodem mé práce jsou reformy společné zemědělské politiky. V této části se zaměřím na důvody jejich zavádění, na hlavní a nejdůležitější mezníky a potřebu dalších reforem, na přínosy a rizika budoucích změn. V poslední části se budu zabývat problematikou společné zemědělské politiky v kontextu pokračujícího rozšiřování Evropské unie, také nemohu opomenout postavení České republiky v rámci společné zemědělské politiky, na kterou se zaměřím podrobněji, samozřejmě se zmíním i o silných a slabých stránkách našeho zemědělství, a o jeho situaci před a po vstupu do Evropské unie.

Úvodem bych ráda nastínila některá základní fakta o společné zemědělské politice. Jedná se o jednu ze společných politik Evropské unie. Společná zemědělská politika je nejstarší politikou Evropského společenství, patří k nejnákladnějším a též i k nejdiskutovanějším oblastem působení Evropské unie. Někdy bývá také označována jako předchůdkyně vnitřního trhu. SZP se zaměřuje na zvyšování produktivity, životní úroveň zemědělců, stabilizaci trhů a zajištění zásobování ve spojení se sledováním vysokého standardu ochrany životního prostředí, směřující k údržbě krajiny a krajinnému plánování.

Společná zemědělská politika měla být od vzniku Evropského hospodářského společenství (EHS) v roce 1958 základním pilířem evropské integrace. Její naplňování se datuje od roku 1962. Integrující se evropské státy (Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Francie, Itálie, Německo) nebyly zpočátku schopny pokrýt svou potřebu zemědělských výrobků. Konkrétním důvodem vzniku byl potravinový deficit – nesoběstačnost v zásobování potravinami po 2. světové válce. Každá země si vytvořila svou politiku zemědělství, kterou upravovala, co se vyrábí, stanovovala ceny, řídila odbyt produktů a určovala strukturu farem. Dalším faktorem bylo i zaostávání výkonnosti evropského zemědělství, zvláště v porovnání s USA. Zdálo se jasné, že měla-li Evropa rozvinout prosperující zemědělský sektor, bylo třeba jednotného přístupu k zemědělské politice. Kromě těchto objektivních důvodů spočívajících v hlubších cílech tohoto poválečného integračního projektu, stojí za začleněním zemědělství také

politický tlak francouzských představitelů. Francie byla nejvýznamnějším zemědělským producentem mezi zakládajícími státy Evropského hospodářského společenství a zamýšlela přebytek své produkce vyvážet na trhy svých obchodních partnerů.

Základní zakotvení cílů společné zemědělské politiky je formulováno v člancích 38-47 Hlavy II Římské smlouvy z roku 1957 (v platnosti od roku 1958). Nyní jde o články 32-38 konsolidované verze ve znění Smlouvy z Nice. V Lisabonské smlouvě se jedná o tytéž články 32-38 (resp. články 38-44 nového číslování), ovšem s jistými úpravami. Cílem bylo vybudovat moderní a soběstačné zemědělství s regulovaným trhem zajišťujícím stabilitu cen potravin a příjmů farmářů. Všechny z nich, ať více či méně, byly po více než čtyřiceti letech fungování zemědělské politiky splněny. Bylo dosaženo soběstačnosti v zásobování potravinami, byly zajištěny stabilní příjmy zemědělců a eliminovány velké výkyvy na trhu. To prospělo i spotřebitelům kteří si mohou být jisti relativně stabilními cenami. Evropské zemědělství se zásadním způsobem zmodernizovalo a přispělo k růstu blahobytu v západní Evropě.

Přes tyto nesporné úspěchy ale dnes společná zemědělská politika není jednoznačně přijímána a bývá často podrobena oprávněné kritice. Vytýká se jí nejen plýtvání penězi, ale i orientace zemědělství na extenzivní růst a ohrožení přírody i lidského zdraví. Kritici poukazují také na její vnější dopady, tvrdí, že poškozuje rozvojové země a jejich zemědělce. Často se uvádí, že se stala „obětí vlastního úspěchu“. V začátcích realizace v šedesátých letech byly totiž skryty některé tendence, které od konce 80. let začaly být neudržitelné. Jednalo se o silně protekcionistickou politiku podporující produkci. Skutečné dopady uplatnění tohoto přístupu se projevily naplno až v následujících letech. Od roku 1992 proto zemědělská politika prochází reformami, které nejsou ještě zdaleka dokončeny. Společná zemědělská politika čelí stále mnoha problémům, např. přes provedené reformy je neustále vysoce finančně náročná, zaujímá přes 40 % výdajů z rozpočtu EU; obsahuje mechanismy, které omezují podnikatelskou aktivitu a konzervují daný stav; problémem je také obnovení důvěry v živočišnou výrobu a v neposlední řadě se musí přizpůsobit otevírání světového obchodu se zemědělskými výrobky.

Jako každá společná politika je i tato vytvářena nadnárodním úřadem. Evropská komise navrhuje změny v politice. Tyto změny jsou podmíněny dohodou mezi ministry zemědělství členských států EU. Návrhy musí brát v úvahu vzájemnou závislost zemědělských otázek.

Rada na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem vydává nařízení nebo směrnice anebo přijímá rozhodnutí, tím ovšem není dotčeno právo Rady vydávat vhodná doporučení. Zemědělská politika je také oblastí, kde Evropská unie vyvíjí největší legislativní aktivitu, o čemž vypovídá fakt, že z celkového počtu cca osmdesáti tisíc stránek komunitárního práva jich přibližně polovina připadá na společnou zemědělskou politiku.

Základem zemědělské politiky jsou jednotná soutěžní pravidla a závazná koordinace tržních řádů členských zemí. Společná zemědělská politika se skládá z řady pravidel a norem, které řídí zemědělskou činnost v Evropské unii. Základním rysem SZP je systém dotací vyplácených farmářům. Účelem dotací je zajistit minimální úroveň produkce tak, aby Evropané měli dostatek potravin a těm, kteří jsou na zemědělství závislí, aby byla zaručena slušná životní úroveň a tím pádem tak zabránit odchodům zemědělců z venkova do měst. Pravidla SZP jsou společná všem členským státům Evropské unie a týkají se široké škály témat, včetně udílení finanční podpory zemědělcům, metod produkce a celkového množství potravin, které mohou různé zemědělské sektory vyprodukovat. SZP má velký ekonomický, sociální a environmentální vliv nejen v Evropě, ale i v celém světě.

Je zřejmé, že přes všechny snahy zůstane společná zemědělská politika klíčovým a nejnákladnějším odvětvím evropské integrace. V neposlední řadě před ní stojí obtížný úkol rozšiřování Evropské unie o nové kandidátské státy. Ten si v minulosti vyžádal nemalé finanční náklady, a jistě tomu nebude jinak ani v budoucnu. S rozšiřováním souvisí také problémy dočasného řízení společné zemědělské politiky tak, aby nedošlo k narušení jednoty vnitřního trhu na úkor zemědělců současných a budoucích členských zemí. Vyvážení všech zainteresovaných zájmů je obtížné, o to větší výzva stojí před reformátory současné společné zemědělské politiky.

1 Základní charakteristika společné zemědělské politiky

1.1. Důvody vzniku a poslání politiky

Sektor zemědělství jako jeden ze základních odvětví národního hospodářství je velice strategický a důležitý obor, i když dnes již samozřejmě existují mnohem důležitější sektory národního hospodářství. Na zemědělství je kladen zvláštní důraz také proto, že podléhá velkým přeměnám vyvolaných změnou klimatických podmínek, nemocemi zvířat, úrodou atd. Tím pádem kolísá objem výroby i cena na trhu. Již od počátku budování evropské integrace je považován za významný a i v Římských smlouvách je již zemědělská politika podrobně rozpracována. Zemědělství navíc zaměstnávalo značnou část populace a potýkalo se s nízkou produktivitou práce.

Společná zemědělská politika vznikla v roce 1957, tedy v době, kdy Evropa trpěla nedostatkem většiny potravinových výrobků. Ty byly navíc velmi drahé, jejich kvalita byla špatná a výběr omezený. Mechanismy této politiky byly navrženy tak, aby mohly čelit této situaci. Podporovaly vnitřní ceny a příjmy, buď prostřednictvím a/nebo ochranou hranic, nebo různými podporami – státními subwencemi zemědělcům na vyrovnání cen zemědělských plodin – výrobcům a zpracovatelům zemědělských produktů ze Společenství, za něž bylo třeba zaplatit více, než jaké byly světové ceny.

Důvody pro vznik SZP se mohou rozdělit na dva typy – a to strategické a politické. Strategickým důvodem pro zavedení společné zemědělské politiky byla bezesporu špatná poválečná situace v zakládajících členských zemích ES, nedostatečná či válkou zničená infrastruktura, potravinová nesoběstačnost, nedostatečné uspokojení domácí poptávky a to, že státy si v té době nemohly dovolit být závislé na dovozu klíčových komodit. To vše navíc zvýrazněno začínajícím bipolárním rozdělením světa. Cílem bylo překonat tyto obtíže vytvořením jednotného přístupu k zemědělství pro členy Společenství. Politickým důvodem pak byla váha zemědělců jako voličů v jednotlivých státech. Na začátku šedesátých let pracovala v zemědělství jedna pětina obyvatel členských zemí. Bylo tedy v zájmu politiků podporovat rozvoj venkova a zvyšovat životní úroveň zemědělců.

Nemalý význam na začlenění zemědělské politiky do integračních procesů měla Francie. Smyslem vzniku Evropského hospodářského společenství (EHS) bylo vytvoření společného trhu pro průmyslové výrobky. Z této konstrukce profitovalo především Německo. Z pohledu hospodářské situace i tradice bylo německé hospodářství schopno potenciálně lépe využít možností společného trhu, který skýtal německým výrobcům nový přístup také na trhy ostatních členských států. Francouzská politická reprezentace si jako protiváhu společného trhu pro průmyslové výrobky stanovila právě zahrnutí zemědělského sektoru do integračního procesu. V zemědělském odvětví byla situace velmi odlišná a francouzští výrobci byli výrazně konkurenceschopnější. Ve francouzském zemědělství pracovala v padesátých letech pětina práceschopného obyvatelstva, což mělo výrazný ekonomický a sociální dopad. Stejný zájem jako Francie sdílela i Itálie a Nizozemsko. Vytvořením společného trhu a preferencí komunitárních výrobků se Německo vzdalo levnějších výrobků ze třetích zemí. Byla to tedy kompenzace – náhrada za souhlas s volným pohybem průmyslových výrobků. Získaly tím státy s vyšším podílem zemědělství, ale i země se silným průmyslem, které se musely vzdát dovozu levnějších potravin ze světových trhů, ale to si vynahradily zvýšeným vývozem průmyslových výrobků.

Mimo dosažení nezávislosti na dovozu potravin byla pro SZP stanovena také další poslání např. zvýšení produktivity zemědělství, regulace cen zemědělských výrobků, podpora exportu, stabilizace trhů, řešení sociálních a ekonomických problémů, zajištění plynulého zásobování a zajištění dodávek spotřebitelům za rozumné ceny. K tomu bylo a je využíváno nástrojů výkupů za cenu zaručující zisk, ochrany proti dovozu a zahraničním subvencí. Finance měly původně plynout ze zemědělských dávek, cel a DPH. Byl ovšem přidán další zdroj – peníze byly vypláceny ze zvláštního fondu: Evropský zemědělský garanční a podpůrný fond, do kterého přispívají všechny členské státy. Pro většinu komodit existují jasná pravidla, podle kterých se zemědělci řídí. Některé komodity má fond povinnost vykupovat (jako obiloviny, rýže, cukr nebo mléko), jiné vyžadují podporu produkce (např. vejce, vína nebo květiny). Existují také produkty, kde jsou výkyvy cen vlivem neměnných dovozních cel kompenzovány přímými platbami (hlavně řepka a luštěniny) a specifické produkty, na které zemědělci získávají paušální platby (např. len nebo chmel).

Díky SZP bylo možné překonat i rozdíly ve výši podpor, které státy poskytovaly svým zemědělcům. Jinak by se Společenství potýkalo s nekonečnou řadou sporů mezi zemědělci z různých zemí.

Velkým úspěchem bylo, když díky zavedení společné zemědělské politiky tehdejších šest členských států dosáhlo v relativně krátké době produkční soběstačnosti. Zemědělci dosáhli slušné životní úrovně a lidé měli relativně levné potraviny. Během jedné generace došlo k ztrojnásobení produkce, ubylo 2/3 zaměstnanců a zmenšily se osevné plochy. Evropa začala dohánět USA na poli intenzivního zemědělského hospodářství. Technologický a ekonomický rozvoj umožnil překonání většiny původních omezení zemědělského sektoru.

1.2. Historický vývoj společné zemědělské politiky

Zapojením odvětví zemědělství do integračního procesu se Evropské společenství stalo průkopníkem. Obecně se jedná o ekonomicky nevýznamný, ale z politického hlediska velmi citlivý sektor, který se vyjímá z integračních procesů.

První pokusy o vytvoření zemědělské integrace v západní Evropě se uskutečnily již v první polovině 50. let 20. století. Až sedmnáct evropských zemí se zúčastnilo přípravných jednání. Přes velkou snahu některých z nich tyto pokusy ztroskotaly kvůli odlišným názorům účastníků tohoto procesu na povahu integrace, a rozdílností jak v celkové ekonomické úrovni, tak i v charakteru a stupni rozvoje jejich zemědělství. Řadu zemí navíc odrazoval záměr tuto spolupráci výrazně institucionalizovat a měly také obavy ze vzniku silného nadstátního řízení prosazujícího zájmy některých vedoucích zemí. Tyto první snahy ovšem poskytly poučení pro budoucí vývoj. Další budování SZP probíhalo už jen v rámci Evropského hospodářského společenství, a to jako postupný dlouhodobý proces hledání společných zájmů. Vytvoření jednotného zemědělského systému bylo chápáno jako jedna z priorit integrace. Společná zemědělská politika nebyla vytvořením něčeho nového, spíše vycházela z národních politik a na základě principu subsidiarity se jednalo o následné přenesení rozhodovací úrovně na nadnárodní orgány. SZP začala být realizována od roku 1962, avšak v předpokládaném rozsahu se jí podařilo uvést do činnosti až koncem 60. let 20. století.

Římská smlouva ve vztahu k budoucí SZP

Jednání v oblasti zemědělství byla velmi složitá, o čemž svědčí i články Římské smlouvy týkající se zemědělství. Vytvoření společného trhu pro průmyslové výrobky bylo mnohem jednodušší, než v případě zemědělských výrobků. Dohoda o detailním fungování SZP byla pro politiky a vyjednavče takřka nadlidským úkolem. Římská smlouva neobsahuje konkrétní

ustanovení o tom, jak bude zemědělství v Evropském hospodářském společenství podporováno. Byly stanoveny pouze cíle, základní principy a časový rámec, kdy by měl být celý systém vytvořen. Vznik společné zemědělské politiky je, především díky požadavkům Francie a Německa při vyjednávání, prvním příkladem jednání po tzv. „balících“, které by mělo zajistit vyváženost zájmů jednotlivých států ve všech fázích jednání.

Společný trh a pravidla stanovená pro vytváření společného trhu se na základě této smlouvy vztahovaly i na zemědělství a obchod se zemědělskými produkty. Jako zemědělské produkty byly vymezeny produkty rostlinné výroby, chovu zvířectva a rybolovu, jakož i výrobky po prvotním zpracování, které mají s těmito produkty přímou souvislost. Dále bylo jednoznačně uvedeno, že vytvoření, fungování a rozvoj společného trhu se zemědělskými produkty musí být doprovázeno zavedením společné zemědělské politiky, jejíž pravidla, nástroje a principy budou shodné pro všechny členské státy.

Smlouva určila přesný časový rámec – do začátku druhé etapy přechodného období, tedy 1. ledna 1962, měla být společná zemědělská politika již „na stole“.

SZP vstupuje v platnost – rok 1962 a další vývoj do konce 80. let

S implementací společné zemědělské politiky se mělo začít za pět let, času bylo tedy málo. Vzhledem k časové tísně se Evropská komise pustila ihned do práce. Pro tehdejšího komisaře pro zemědělství Sicco Mansholta se jednalo o důležitý test, který měl prokázat schopnosti uvést do praxe první společnou politiku.

V roce 1958 proběhlo v italské Strese zasedání ministrů zemědělství členských zemí s experty a organizacemi hájícími zájmy zemědělců. Tato konference byla svolána k vlastnímu vytvoření obsahu společné zemědělské politiky a upřesnění jejího fungování. Existovaly dvě základní možnosti jak politiku uskutečnit. První model stavěl na zvýšení a kontrole cenové hladiny zemědělských produktů. Další podmínkou byla regulace přístupu na trh pro výrobce z nečlenských zemí (např. pomocí cel) a následná regulace cen uvnitř Společenství. Druhou možností bylo přímo podporovat příjmy zemědělců a touto platbou vyrovnávat možné propady na trhu. Zvolený model vycházel z prvního přístupu.

Evropská komise poté na základě těchto závěrů vypracovala první návrhy a v následujícím roce tyto své návrhy předložila k projednání členskými státy. Koncem roku

1961 ovšem uvízla jednání na „mrtvém bodě“. Státy se přesto chtěly dohodnout. Rada Evropské unie tedy přistoupila k „zastavení hodin“ 31. prosince 1961, a to až do doby, dokud nebylo dohody opravdu dosaženo.

Dohoda z roku 1962 upřesnila, jak bude SZP fungovat. Pro zemědělské produkty byl zajištěn volný pohyb zboží. Pro každou skupinu výrobků se počítalo s vytvořením společné organizace trhu, která byla založena na systému garantovaných cen. Rada měla každoročně stanovit orientační cenu. V případě zhroutení trhu poskytovalo Společenství zemědělcům cenovou záruku. Ve vztahu k třetím zemím byl zaveden princip komunitární preference. V oblasti financování bylo přijato pravidlo finanční solidarity. Dále vznikl Evropský orientační a záruční zemědělský fond, do 30. června 1965 pocházely jeho finanční prostředky z národních příspěvků. Po tomto datu mělo být přistoupeno k zavedení vlastních zdrojů Společenství. Ve všech zemích měla platit stejná pravidla a měla být odstraněna jakákoliv diskriminace některého z členských států.

Společná zemědělská politika zaručovala zemědělcům výkupní ceny a poskytovala jim subvence a investiční pobídky pro zvýšení produkce. Tyto subvence se vyvinuly v ucelený rámec společných organizací trhu pro řadu rostlinných a živočišných výrobků. V roce 1967 měly být vytvořeny společné organizace trhu (Common Market Organisations – CMO's) s vepřovým a drůbežím masem, obilninami, olejinami a vejci. O rok později měly být zavedeny organizace trhu s mlékem a hovězím masem. Byly přijaty obecné zásady preference domácích produktů před zahraničními a zásada zajištění životního standardu zemědělcům v porovnání s pracovníky v průmyslu.

Od svého vzniku, tzn. v průběhu 60. let a poté během 70. let minulého století, byla společná zemědělská politika realizována na základě cílů, pravidel a principů určených v Římské smlouvě a v dohodě z roku 1962, a dále se v tomto duchu rozvíjela. Subvence byly poskytovány na restrukturalizaci a rozvoj zemědělských usedlostí a kvality užívaných technologií tak, aby jejich úroveň odpovídala možnostem tehdejší doby. Ve svém úkolu dovést Evropu k soběstačnosti byla SZP velmi úspěšná. V 80. letech se však začala potýkat s problémy vycházejícími z jejího původního nasměrování na produkci. Oním „kostlivcem ve skřini“ se stala prakticky neustálá nadprodukce hlavních zemědělských produktů. Z nich se sice některé podařilo za pomoci subvencí vyvézt, větší část se ovšem musela uskladnit nebo zlikvidovat v rámci Společenství. Tato opatření byla samozřejmě velmi finančně náročná,

narušovala rovnováhu na některých světových trzích a nesloužila vždy zájmům zemědělců. Rovněž byla neoblíbená u spotřebitelů – daňových poplatníků.

Společná zemědělská politika se musela změnit...bylo na čase přistoupit k zavádění reformy.

1.3. Nástroje, principy a cíle společné zemědělské politiky

Původně vytyčené cíle a principy pro oblast integrovaného zemědělského odvětví, i přijaté nástroje, postupy a metody regulace zemědělství, odrážely zvláštní postavení tohoto sektoru v západní Evropě po 2. světové válce.

Principy společné zemědělské politiky a cenové systémy

Principy, na nichž byl založen původní koncept SZP, a které v zásadě fungují i dnes, lze shrnout do tří bodů:

- 1) *Princip jednoty trhu*
- 2) *Princip komunitární preference*
- 3) *Princip finanční solidarity členských zemí*

První princip: vytvoření jednotného, společně organizovaného a řízeného trhu pro zemědělské výrobky – vyplývá z něj možnost volného pohybu zemědělských produktů mezi členskými zeměmi bez překážek, na základě společných pravidel a za použití jednotných nástrojů. Dále se tímto principem rozumí harmonizace legislativních, měnových, administrativních, veterinárních, zdravotních a technických předpisů a opatření.

Druhý, preferenční princip, spočívá v upřednostňování výrobků, které mají svůj původ ve Společenství před výrobky stejného druhu z nečlenských zemí. Jde o vytvoření cenové výhody pro domácí producenty, kteří jsou tak chráněni proti levným dovozům ze třetích zemí. Důvodem je mimo jiné také zvýšení životní úrovně lidí pracujících v zemědělství.

Třetí princip předpokládá společnou účast členských států na financování společné zemědělské politiky. Díky tomuto principu nemusí na SZP přispívat pouze zemědělské státy, ale i průmyslové přispívají na dotování zemědělství. Podle ekonomické situace a stavu zemědělského sektoru jsou z hlediska SZP některé země čistými přispěvateli, např. Německo,

kteřé je největším přispěvatelem do rozpočtu EU, a jiné země jsou příjemci peněžních prostředků, např. Francie, která z dotací na zemědělskou politiku získává největší podíl.

Princip komunitární preference je založen na preferování odbytů produktů, které byly vyrobeny v členských státech EU, před výrobky zahraničními. Z uplatňování této zásady vyplývá: ochrana vnitřního trhu před levným dovozem, ochrana vnitřního trhu před silnými výkyvy cen na světových trzích a snaha zajistit jednotnou cenovou hladinu na vnitřním trhu Společenství bez výraznějších cenových turbulencí. K těmto účelům, ale také k podpoře exportu agrární produkce mimo území Společenství, byly vytvořeny cenové systémy.

Základem tohoto cenového systému je ***cílová cena*** (orientační, indikativní, základní či referenční cena) – což je optimální výrobní cena, žádoucí z hlediska zemědělské politiky a také pro fungování trhů a zajištění příjmu zemědělců. Je stanovena tak, aby většině výrobců poskytovala stabilizovaný důchod. Kromě ekonomické funkce (pokrytí nákladů a běžné míry zisku) má tak i funkci sociální.

Z cílové ceny se následně odvodily další dva typy administrativních cen, a to ***intervenční cena*** (minimální garantovaná cena). Což je předem stanovená výkupní cena zemědělských produktů, za kterou by mohli zemědělci prodat svoji produkci na intervenčních místech, při převaze nabídky, jestliže by skutečná tržní cena mohla klesnout pod požadovanou úroveň. Intervence tedy zajišťuje minimální důchod výrobců. Druhou byla ***prahová cena*** (mezní cena) – minimální cena pro agrární produkty ze třetích zemí. Pokud dovozní ceny těchto produktů této hranice nedosáhly, byly dovozy zatíženy zemědělskými vyrovnávacími dávkami. Mezní cena tak představovala minimální cenu dovozu zabraňující tomu, aby zahraniční zboží bylo na společném trhu nabízeno levněji než domácí produkce.

V roce 1995 byly, v souladu se závazky plynoucími ze Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT), zrušeny prahové ceny a pohyblivé vyrovnávací dávky, které byly nahrazeny systémem pevných (fixních) cel.

Cíle společné zemědělské politiky

Cíle společné zemědělské politiky představující široký komplex, který zasahuje jak ekonomickou, tak i sociální a politickou oblast.

Ekonomické cíle byly zaměřeny na zvýšení produktivity práce, a to rozšiřováním technického pokroku a optimalizací využívání výrobních faktorů, zejména pracovní síly. V následujících letech ovšem snaha o nárůst produktivity vedla i k negativním důsledkům, a právě tyto negativní důsledky byly a jsou předmětem kritiky společné zemědělské politiky.

Sociální cíle byly ovlivněny vysokou mírou solidarity. Významná sociální dimenze, kterou obsahuje evropský integrační proces, platí hlavně pro společnou zemědělskou politiku. Cílem bylo a stále je zajištění uspokojivé životní úrovně lidí pracujících v zemědělství, a to zvýšením jejich příjmů a zabezpečením přiměřené ceny při dodávkách spotřebitelům.

Politické cíle zahrnovaly především stabilizaci trhu, která by vedla k odstranění výkyvů na vnitřním potravinovém trhu a vytvoření podmínek potravinové soběstačnosti.

V článku 39 (dnes článek 33 konsolidované verze) Hlavě II Římské smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství jsou definovány hlavní cíle, které byly upřesněny pozdějšími navazujícími dokumenty. V původní podobě Smlouvy bylo určeno těchto pět základních cílů:

- 1) zvýšení produktivity práce v zemědělství podporou technického pokroku a zajišťováním racionálního rozvoje zemědělské výroby a optimálního využívání výrobních faktorů, s hlavním důrazem na efektivní využití pracovní síly,
- 2) dosažení srovnatelné životní úrovně zemědělců, a to cestou zvyšování individuálních příjmů osob pracujících v zemědělství, a tím zabránit odlivu lidí z venkova do měst,
- 3) stabilizovat trhy zemědělské produkce,
- 4) zaručit plynulé zásobování všech obyvatel členských států zemědělskými produkty,
- 5) zabezpečit dodávky zemědělských produktů spotřebitelům za rozumné ceny.

Posloupnost stanovených cílů dává tušit váhu jejich kritérií. Toto vymezení poukazovalo na hlavní ekonomické a sociální potřeby v zemědělském sektoru. Představovaly sice rozporný, ale zpočátku velmi účinný prostředek k dosažení ekonomické a sociální stabilizace zemědělství. Jejich naplnění si vyžádalo nemalé finanční prostředky, a nebyl vyloučen ani střet zájmů, protože takto stanovené cíle jsou do určité míry konfliktní, obtížně slučitelné, a přitom mají za úkol chránit zájmy jak spotřebitelů, tak výrobců. Obě skupiny přitom sledují

odlišné cíle. Rozpory obsažené v cílech SZP vedly k nutnosti přistoupit k procesu jejich reformu.

V průběhu poválečného vývoje se cíle SZP postupně měnily v závislosti na zásadních změnách, které v této oblasti proběhly, ale i na základě různých vnějších vlivů. To souvisí i s řadou změn v chápání SZP a účelnosti používaných nástrojů. V souvislosti postupného naplňování primárních cílů, se i SZP v tomto ohledu rozvíjí a svou pozornost zaměřuje na ochranu životního prostředí, lidského zdraví a spotřebitele.

Nástroje společné zemědělské politiky

Společná zemědělská politika se dá také charakterizovat jako komplex nástrojů, kterými se zajišťuje regulování agrárního trhu orgány Společenství v souladu s vytyčenými cíli.

Hlavním nástrojem k regulaci agrárního sektoru společné zemědělské politiky jsou společné tržní organizace (Common Market Organisations – CMO's). Nejedná se o organizace lidí, ale norem, které se týkají různých zemědělských produktů. Jejich účelem je podporovat trhy prostřednictvím vhodných mechanismů, které se liší dle daného produktu. Základním smyslem je odstraňování překážek ve výměně zboží mezi členskými zeměmi EU. Každá CMO obsahuje také ujednání týkající se obchodu se třetími zeměmi. Jejich další podstatou je regulace zemědělství takovým způsobem, aby nedocházelo ke kolísání nabídky a tím i cen placených zemědělským výrobcům, ale i ke kolísání cen, které platí zpracovatel nebo konečný spotřebitel za nákup těchto výrobků. Tyto organizace mohou nabývat různých forem, např. společná pravidla pro soutěž, a nebo povinná koordinace národních tržních předpisů. Každá CMO je odpovědná za svěřenou komoditu. CMO byly postupně zavedeny na většinu komodit vyráběných v EU.

Existují tři hlavní formy společných tržních organizací, které se liší jak rozsahem, tak i mírou uplatňovaných regulačních podpůrných i ochranných opatření. Jedná se o:

- *CMO jak s vnější ochranou, tak i s podporou cen* – uplatňují intervenční kroky k nákupu přebytků a zároveň mají za úkol ochranu proti levnějším dováženým produktům. Týkají se 70 % zemědělské produkce, především obilovin, rýže, mléka a mléčných výrobků, hovězího a telecího masa a olivového oleje.

- *CMO s vnější ochranou* – týkají se produktů, které nevyžadují podporu produkce, ale omezují se na ochranu vnitřního trhu před dovozem. Jedná se o vejce, víno, květiny, mnoho druhů ovoce a zeleniny.
- *CMO s podporou cen* – v této oblasti se Evropská unie zavázala neměnit dovozní cla a výkyvy cen jsou kompenzovány přímými platbami. Týkají se hlavně řepky olejné a luštěnin.

Dále existují CMO pro specifické produkty jako jsou len a chmel, které získávají přímou podporu formou paušálních plateb.

Mezi hlavní nástroje, které se využívají k výše uvedeným účelům CMO, patří:

- regulace cen zemědělských výrobků,
- subvencování zemědělské výroby,
- subvencování odbytu na zahraničních trzích,
- organizování skladovacích opatření,
- stahování zboží z trhu,
- produkční kvóty,
- vytvoření společných mechanismů pro stabilizaci dovozů a vývozů,
- vyloučení různých diskriminací jak výrobců, tak i spotřebitelů v rámci Společenství,
- zřízení a aktivní využívání různých zemědělských poradních a záručních fondů,
- podpora a koordinace aktivit v oblasti zemědělského výzkumu, šíření odborných poznatků a rozvíjení odborného vzdělávání,
- společné financování různých projektů a zařízení v této oblasti,
- případně i opatření, která by podporovala zvyšování spotřeby některých produktů.

1.4. Financování společné zemědělské politiky

Princip finanční solidarity předpokládá společnou účast všech členských zemí Evropské unie na rozpočtu EU, a tudíž na realizaci společné zemědělské politiky. Ze značných rozdílů jednotlivých zemí EU vyplývá, že jedni jsou při hrazení nákladů společné zemědělské politiky především přispěvateli – tzv. čistými plátcí, např. Německo, Švédsko, Belgie, Nizozemsko. Jiní jsou naopak příjemci prostředků – tzv. čistými příjemci, např. Francie, Španělsko, Řecko.

Evropský zemědělský garanční a podpůrný fond

K financování společné zemědělské politiky byl zřízen zvláštní fond v rámci společného rozpočtu, Evropský zemědělský garanční a podpůrný fond (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – EAGGF), nazývaný též Evropský fond orientace a garance zemědělství, který vznikl v roce 1962. O dva roky později byl rozdělen na dvě sekce – orientační a garanční, ze kterých již byla financována konkrétní podpůrná opatření. Tyto sekce se liší oblastmi, pro které uvolňují finanční prostředky a také celkovou výší těchto výdajů. Podle Smlouvy je součástí strukturálních fondů jen orientační část, některá opatření však financuje také záruční část. Fond představuje dlouhodobě nejvýznamnější položku rozpočtu EU, jejíž podíl však postupně klesá. Zatímco v 80. letech spotřebovala až 70 % rozpočtu, dnes je to již méně než 50 %. Orientační část tvoří 5 % finančních prostředků, záruční část tvoří 95 % všech výdajů fondu.

Sekce garanční (záruční sekce) tvoří hlavní část fondu a slouží k pokrytí nákladů spojených s činností společných tržních organizací, tedy k financování cenových a regulačně stabilizačních opatření na vnitřním trhu zemědělských výrobků a k podpoře vývozu (cenové a přímé podpory, kompenzační platby, příspěvky na skladování přebytků, exportní subvence).

Sekce orientační (podpůrná, usměrňovací sekce) slouží k financování strukturálních opatření v zemědělství, ke změnám struktury výroby, zlepšení životních podmínek zemědělců, rozvoji venkovských regionů, je tedy součástí regionální a strukturální politiky. Podporuje mladé farmáře, diverzifikaci, modernizaci zemědělských podniků, změnu výrobní orientace, kvalitu agrární produkce, rozvoj venkovské infrastruktury a cestovního ruchu, prevenci přírodních kalamit, ochranu venkovského kulturního dědictví.

Ačkoliv za řízení fondu EAGGF výlučně odpovídá Komise, platby se ke konečnému příjemci dostávají přes státní organizace nebo platební agentury jednotlivých členských zemí.

Způsoby financování jsou administrativně stanoveny, tak že na začátku každého plánovacího období sestaví členské státy plány, ve kterých popíší, jak s prostředky z fondu hodlají naložit. Základní podmínkou pro čerpání prostředků z fondu je princip adicionality (doplňkovosti), tedy spolufinancování zemědělské politiky z vlastních zdrojů členských států. Plánování a přerozdělování prostředků tímto způsobem se provádí zhruba u 90 % prostředků strukturálních fondů. Dalším důležitým způsobem financování jsou programy navrhované

z vlastní iniciativy EU. Pro všechny tyto způsoby financování je společné, že se realizují výhradně v rámci konkrétních projektů.

Ačkoliv prostředky fondu takřka neustále rostly, je třeba si uvědomit řadu vlivů, které způsobily tento trend – mezi nejvýznamnější patří celkový ekonomický růst států EU, růst počtu členských států a z toho plynoucí růst počtu zemědělců oprávněných čerpat podporu. S růstem objemu zemědělské produkce pochopitelně narůstaly i finanční prostředky vynakládané na SZP. V 70. letech podíl výdajů na SZP dosahoval až 80 % celkových výdajů rozpočtu Unie. I když později došlo k poklesu těchto nákladů – na konci 80. let klesly pod 60 %, a v polovině 90. let dokonce na úroveň 50 %, zůstávají i nadále výdaje na SZP největší výdajovou složkou společného rozpočtu. Což má za následek, podle kritiků, zpomalení v rozvoji ostatních integračních aktivit. Financování společného agrárního trhu je velmi náročnou záležitostí, a také je z tohoto důvodu i zdrojem ostrých rozporů uvnitř Unie. Podpora zemědělství odčerpává z rozpočtu EU valnou část jeho prostředků, avšak v posledních deseti letech se snižuje, dnes až na úroveň okolo 45 %, a předpokládá se další pokles, avšak vzhledem k velmi silnému postavení zemědělců a s nimi spojených zájmových skupin, nelze očekávat, že tento pokles, ve snižování podílu výdajů na SZP na celkových výdajích společného rozpočtu, bude výrazně rychlý. Možností by ovšem bylo, a otázkou je, zda k tomu v budoucnosti dojde, že podstatnou část výdajů spojených se společnou zemědělskou politikou, přeberou na svá bedra rozpočty jednotlivých členských zemí.

Finanční perspektiva na období 2000-2006

Finanční perspektiva představuje finanční rámec EU, který byl původně pětiletý, od roku 1993 se ale sestavuje na sedm let. Jednou z hlavních zásad evropského rozpočtu je zásada vyrovnanosti, či-li příjmy a výdaje rozpočtu musí být v rovnováze.

V tomto rozpočtovém období se EU řídila v oblasti zemědělství podle finanční perspektivy zvané Agenda 2000. S ohledem na rozšíření EU o země střední a východní Evropy v roce 2004 musel být finanční rámec v roce 2002 upraven. Následující tabulka názorně ukazuje rozpočtovou strukturu pro období 2000-2006, kde první kapitola – Zemědělství, skutečně dokazuje svůj vysoký podíl na rozpočtu EU. Výdaje na zemědělství podle ní pokrývají pravidelně okolo 45 % rozpočtu Evropské unie.

Tabulka 1.1 **Finanční perspektiva na léta 2000 – 2006** (v milionech eur a cenách roku 2004)

	EU - 15				EU - 25		
	r. 2000	r.2001	r. 2002	r. 2003	r. 2004	r. 2005	r. 2006
1. Zemědělství	41 738	44 530	46 587	47 378	49 305	50 431	50 575
2. Strukturální operace	32 678	32 720	33 638	33 968	41 035	41 685	42 932
3. Vnitřní politiky	6 031	6 272	6 558	6 796	8 722	8 967	9 093
4. Vnější vztahy	4 627	4 735	4 873	4 972	5 082	5 093	5 104
5. Správa	4 638	4 776	5 012	5 211	5 983	6 154	6 325
6. Rezervy	906	916	676	434	442	442	442
7. Předvstupní pomoc	3 174	3 240	3 328	3 386	3 455	3 455	3 455
8. Vyrovnávací platby	*	*	*	*	1 410	1 299	1 041
Celkem	93 792	97 189	100 672	102 145	115 434	117 526	118 967

Zdroj: Ministerstvo financí České republiky, Finanční perspektiva Evropské unie 2000 – 2006, <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/tabulka-FP-2000-2006.pdf.pdf>

Finanční perspektiva a nové nástroje financování na období 2007-2013

Programovací období 2007 – 2013 znamená zásadní reformu společné zemědělské politiky a odvětví rybolovu. V rámci SZP již finanční prostředky nebudou plynout z EAGGF, ale ze zcela nových fondů. Přijetím nařízení Rady EU č. 1290/2005 ze dne 21. června 2005 o financování společné zemědělské politiky, byly vytvořeny dva nové fondy:

- **Evropský zemědělský záruční fond (EZZF – EAGF),**
- **Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV – EAFRD).**

Evropský zemědělský záruční fond (European Agricultural Guarantee Fund) – tento fond financuje následující výdaje vynakládané ve shodě s právními předpisy Společenství:

- náhrady při vývozu zemědělských produktů do třetích zemí,
- intervence zaměřené na stabilizaci produktů do třetích zemí,
- přímé platby zemědělcům stanovené v rámci SZP,
- informační a podpůrné akce ve prospěch zemědělských produktů na vnitřním trhu Společenství a ve třetích zemí.

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund for Rural Development) – tento fond byl vytvořen z důvodu, že podpory poskytované v oblasti zemědělství a venkova byly poskytovány do několika zdrojů, což způsobovalo v některých případech nepřehlednost. Jako hlavní priority byly stanoveny:

- zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví,
- zlepšení životního prostředí a krajiny,
- kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova,

- LEADER – obsahuje projekty zaměřené průřezově na cíle všech priorit.

Schvalování finanční perspektivy současného rozpočtového období bylo provázáno řadou neúspěchů. Ve dnech 16. – 17. června 2005 na zasedání Evropské rady v Bruselu nebylo dosaženo dohody mezi členskými státy o finanční perspektivě. Jako důvod nezdaru lze spatřovat především jiný pohled na priority jednotlivých oblastí a reformu SZP. Před summitem Evropské rady konaným 15. – 16. prosince 2005, Velká Británie předložila revidovaný návrh finanční perspektivy na období 2007 – 2013. Britský návrh nové finanční perspektivy nakonec, především kvůli škrtům v kapitole 1, Evropský parlament zamítl pomocí rezoluce na svém plenárním zasedání 18. ledna 2006. Po složitých vyjednáváních v květnu 2006 byla dosažena konečná podoba finanční perspektivy, kdy byla uzavřena Interinstitucionální dohoda mezi všemi třemi klíčovými orgány. Tato dohoda je členěna do šesti okruhů (headings). Celková výše finančního rámce na těchto sedm let činí 864,3 mld. EUR. Z původní kapitoly 1 pod názvem „Zemědělství“ se stala kapitola 2 pod názvem „Ochrana a správa přírodních zdrojů“. SZP zaujímá téměř 43 % veškerých plánovaných výdajů. Pro Českou republiku to znamená každoroční příspěvek ve výši více než 13 miliard Kč z rozpočtu EU na rozvoj venkova a více než 100 milionů korun na podporu rybářského sektoru.

Tabulka 1.2 **Finanční perspektiva na léta 2007-2013** (v milionech eur a cenách roku 2004)

Příděly na závazky	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Udržitelný růst	51 267	52 415	53 616	54 294	55 368	56 876	58 303
2. Ochrana a správa přírodních zdrojů	54 985	54 322	53 666	53 035	52 400	51 775	51 161
3. Občanství, svoboda, bezpečnost a spravedlnost	1 199	1 258	1 380	1 503	1 645	1 797	1 988
4. EU jako globální hráč	6 199	6 469	6 739	7 009	7 339	7 679	8 029
5. Správní výdaje	6 633	6 818	6 973	7 111	7 255	7 400	7 610
6. Kompenzace	419	191	190	*	*	*	*
Celkem	120 702	121 473	122 564	122 952	124 007	125 527	127 091

Zdroj: Ministerstvo financí ČR, Interinstitucionální dohoda mezi EP, Radou a Komisí o rozpočtové kázní a řádném finančním řízení, http://www.mfcr.cz/cps/rde/xber/mfcr/interinstitucionalni-dohoda-cesky_pdf.pdf

Vzhledem k naznačeným problémům – vysoká nadprodukce, konflikty na mezinárodní scéně a velká finanční náročnost – muselo nakonec Evropské společenství přistoupit k reformě, a poté k následným reformám společné zemědělské politiky.

2 Reformy společné zemědělské politiky

2.1. Zvrat – SZP „obětí svého vlastního úspěchu“

Společná zemědělská politika se úspěšně vyrovnala se svými vytyčenými cíli. Z tohoto důvodu přestalo mít smysl její původní nasměrování. Fungování SZP přineslo od jejího ustanovení nesporné úspěchy: došlo k technickému rozvoji výroby a růstu produktivity práce, zabezpečení potravinové soběstačnosti, zlepšení příjmů zemědělců, díky čemuž se Společenství stalo soběstačným a konkurenceschopným v širokém měřítku. Bylo dosaženo lepších výnosů s využitím menšího množství pracovní síly, což umožnilo snížení cen a zvýšení příjmů zemědělců. Přesto se zemědělství stalo jednou z nejkontroverznějších a nejdiskutovanějších oblastí evropské politiky. Postupem času se objevovaly závažné negativní důsledky uplatňované SZP. Zemědělství začalo být až příliš výkonné, stalo se tzv. „**obětí svého vlastního úspěchu**“. Začaly sílit argumenty volající po reformách SZP:

- problémem přestal být nedostatek potravin, ale jejich nadbytek,
- protekcionistický charakter prováděné SZP a z toho vyplývající konflikty s nečlenskými zeměmi, zejména s USA, které obviňovaly SZP z porušování pravidel mezinárodního obchodu,
- vysoká finanční náročnost SZP a neefektivní alokace finančních podpor,
- vysoké administrativní zatížení,
- rostoucí ekonomická a sociální diferenciací mezi zeměmi a regiony EU,
- spory mezi členskými zeměmi, které se rozdělily na čisté příjemce a čisté přispěvatele.

Od svého počátku prošla společná zemědělská politika již několika reformami, což jsou reakce na nejzávažnější nedostatky SZP. Dynamika těchto změn je však velmi pomalá. Ovšem ne o všech se dá říci, že byly dostatečně razantní. V 60. – 80. letech byla navržena řada možností jak reformovat SZP. Ovšem jen reformy prováděné od 90. let představují zásadní pokus o její přestavbu.

2.2. Rok 1968 – Mansholtův plán

První pokus o reformu SZP představuje Mansholtův plán z konce šedesátých let minulého století. Sicco Mansholt, tehdejší komisař Evropské komise pro zemědělství, předložil v roce

1968 radikální plán, jehož cílem mělo být zefektivnění evropského zemědělství – to se mělo „amerikanizovat“, a dále měla být zvýšena konkurenceschopnost farem. Plán navrhoval restrukturalizaci zemědělství založenou na snížení počtu zemědělců ve Společenství během následujících 20ti let na polovinu; produktivita zemědělství měla růst tempem 7 % ročně; dalším bodem byla snaha motivovat starší zemědělce, aby zanechali hospodaření a finanční podporou uspišit jejich odchod do důchodu; měli se podporovat malí farmáři, kteří se rozhodli odejít ze zemědělství; jednalo se také o snížení cenové hladiny na úroveň, aby se dosáhlo odchodu méně výkonných farmářů z odvětví. Tím se mělo zemědělství modernizovat, průměrná velikost farem se měla zvětšit, což mělo umožnit snížení cílových a intervenčních cen.

Plán předložený členskými státy se setkal, hlavně ve Francii a SRN, s obrovskými protesty. Předstihl totiž svoji dobu, a i když obsahoval řadu opatření majících smysl a reálné uplatnění, vyvolal znepokojivé reakce většiny zúčastněných. Obsahoval radikální opatření na likvidaci začínajících přebytků a zefektivnění činnosti farem. Protože krize v dosavadní SZP nebyla ještě tak hluboká, nebo spíše tolik pocítovaná, nebyla k tak zásadním reformám tehdy potřebná ochota ani silná vůle.

Nakonec z tohoto plánu po hlasování v Radě v roce 1972 zbylo pouhé torzo. Byl omezen na pouhé tři směrnice týkající se modernizace zemědělských holdingů, omezení zemědělství a školení zemědělců.

2.3. Osmdesátá léta

V osmdesátých letech existovaly obavy, že zemědělství dovede Společenství k bankrotu. Další významný podnět vedoucí k reformě společné zemědělské politiky přišel v osmdesátých letech, a to díky stoupající finanční náročnosti zemědělství při neustálé nadprodukci, což bylo předmětem dlouhodobé a oprávněné kritiky. Dalšími problémy byly ekologické dopady a externí tlaky. Bezprostředním důvodem se stala nutnost přizpůsobit se požadavkům GATT (Všeobecná dohoda o clech a obchodu). Externí tlaky tvořila hlavně masivní kritika v rámci Uruguayského kola GATT, které se zabíralo obchodem se zemědělskými produkty. Zejména USA nutily ES, aby svou zemědělskou politiku realizovala v souladu se všeobecnými pravidly realizace obchodu.

Další důležitou okolností bylo probíhající rozšiřování ES o jižní státy, v roce 1981 přistoupilo Řecko a v roce 1986 Španělsko a Portugalsko. Jelikož tyto země byly slabší, znamenalo to vyšší nároky na rozpočet za účelem jejich ekonomického sblížení s ostatními členskými státy. Nově přistupující země měly, mimo jiné, značně rozsáhlý a zaostalý sektor zemědělství. Stávající SZP ztrácela své původní progresivní účinky a odčerpávala 2/3 až 3/4 rozpočtových zdrojů.

Typickými zastánci reforem byly Spojené království a Nizozemsko, oponenty veškerých změn byly Francie a Německo.

Hlavní reformní opatření se soustředila na dílčí opatření za účelem snížení produkce, omezení stimulace výroby a limitování finančních prostředků určených na SZP. Byly stanoveny produkční kvóty (1984) a záruční prahy, tzv. stabilizátory (1988). Nicméně místo řešení příčin se spíše omezovaly projevy vyvolané zásahy do zemědělských trhů.

V rámci těchto reforem byl potvrzen trend odměňování, tzv. „prémiování“ zemědělců za omezování plochy zemědělské půdy a stimulaci předčasného odchodu farmářů do důchodu. Provedené korekce se však ukázaly pouze jako částečné a v delším časovém období jako nedostatečné a málo účinné pro řešení problémů. I nadále docházelo k nežádoucí stimulaci výroby (rostly hlavně přebytky hovězího masa a mléka), díky prováděným opatřením se zpomalil růst nákladů na domácí intervence, ale rostly nadále vývozní subvence.

2.4. Rok 1992 – MacSharryho reforma

I na počátku 90. let sílily tlaky na změnu, především na rozpočtovou o obchodní stránku SZP. Z důvodů neuspokojivých výsledků reforem z předcházejících let tehdejší komisař pro zemědělství Ray MacSharry navrhl balíček opatření k její zásadní reformě. V roce 1991 ho předložil k projednání, v květnu 1992 byl přijat Radou EU a v červenci téhož roku byl uveden v platnost. Veškeré úpravy SZP prováděné od té doby se nesou v jejím duchu.

I když je tato reforma označovaná jako „radikální“, a byla od vzniku SZP její nejvýznamnější změnou, neznamená ve skutečnosti zásadní převrat v této oblasti. I když významnou, je pouze jen určitou modifikací některých nástrojů SZP. Hlavní principy fungování společného trhu zemědělských produktů zůstaly nedotčeny.

Hlavními cíli přijatých změn bylo:

- zvýšit konkurenceschopnost evropského zemědělství na světových trzích,
- omezit rostoucí finanční náročnost SZP,
- přetnout dlouhodobé trendy vedoucí k vytváření přebytků,
- nastolit výraznější soulad mezi nabídkou a poptávkou,
- přiblížit se produkčním a cenovým podmínkám hlavních světových výrobců,
- snížit ekonomickou a sociální diferenciaci uvnitř i mezi jednotlivými regiony ES,
- posílit krajinotvorné a ekologické funkce zemědělství.

Nově je mezi motivy této reformy kladen ekologický rozměr. Podobně se velmi závažným problémem v 90. letech staly mezinárodní spory vyvolané důsledky SZP.

Reforma se netýkala všech sektorů výroby. Důležitá opatření byla provedena hlavně v oblastech, kde byly náklady nejvyšší a situace si žádala výraznou změnu. Konkrétní opatření k zajištění těchto cílů se týkala změn ve čtyřech základních oblastech produkce: obiloviny, olejnin, luštěniny, hovězí maso, mléko a mléčné výrobky. Ostatní oblasti nebyly dotčeny vůbec, nebo jen okrajově.

Mezi klíčové změny, které měly vést k naplnění vytyčených cílů patřilo:

- snížení centrálně stanovených intervenčních a prahových cen, zejména u mléka a hovězího masa, současně se zavedením kompenzačních plateb zemědělcům, tak aby nebyly dotčeny jejich příjmy,
- orientace na omezování objemu výroby v oblastech, kde vznikají přebytky a jejíž vývoz není konkurenceschopný,
- v oblasti pěstování obilovin bylo poskytování podpor podmíněno povinným uvedením půdy „do klidu“. Jednalo se o radikální krok, který měl vést k omezení orné půdy a celkové nabídky obilí na trhu EU, a snižování stavu dobytka,
- podpora odchodu zemědělců do předčasného důchodu – zemědělec, který zanechal své hospodářství jinému farmáři a umožnil tak zvětšování velikosti farem, měl nárok na zvláštní penzijní podpory, roční náhrady za každý hektar předané půdy a další kompenzace nezávislé na výměře předané půdy,
- posílení agroenvironmentálních opatření, především podpora ekologického zemědělství a jiné formy zemědělství šetrné k životnímu prostředí,

- podpora programů rozvoje venkova, kam byla přesunuta část prostředků z garanční sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu,
- využívání zemědělské půdy pro jiné účely – zalesňování, agroturistika, výroba nepotravinářské produkce (bionafta, rostlinné oleje).

Reforma dosáhla svého účelu. Mezi její pozitiva patří:

- určitá stabilizace výdajů na SZP,
- Evropská unie mohla splnit své závazky přijaté v rámci jednání GATT,
- došlo k výraznému snížení zásob intervenčních skladů,
- významně se zlepšila tržní rovnováha u nejproblematictějších produktů,
- snížil se tlak na růst spotřebitelských cen,
- zlepšil se vývoj farmářských příjmů.

Na druhé straně nepřispěla ke zjednodušení systému SZP, právě naopak došlo k nárůstu jeho složitosti. Sice se snížily náklady na skladování produkce a cenové dotace, vzrostly ovšem prostředky na přímé platby a doprovodná opatření. Rozdělování podpor a přírůstky důchodů zemědělců zůstaly velmi nerovnoměrné podle velikosti farem i podle jednotlivých zemí.

Tato reforma byla považována za první krok, který významně ovlivnil výsledky SZP v některých směrech. Bylo ovšem zřejmé, že v tomto trendu bude třeba pokračovat. Lze na ni tedy pohlížet jako na začátek dlouhodobého a postupného procesu.

2.5. Agenda 2000 – Za silnější a širší Evropu

Přes nesporné úspěchy MacSharryho reformy byly její výsledky z dlouhodobého hlediska nejisté, změna nebyla ještě dostatečná. Bez dalších zásahů by se její úspěchy snižovaly a reforma by určitým způsobem ztrácela na smyslu. Bylo třeba zajistit využití jejího velkého potenciálu. Novou strategii, nejen pro zemědělství, přinesl dokument Agenda 2000 – Za silnější a širší Evropu, který navrhla Evropská komise v létě roku 1997, s cílem přijmout zásady reformy v roce 1999, tak aby mohla být realizována v letech 2000-2006. Záměry obsažené v tomto návrhu byly mnohokrát prodiskutovány a jednání vyvrcholila na berlínském summitu EU v březnu 1999.

Evropská komise v tomto návrhu identifikovala kromě zemědělství ještě další čtyři oblasti, které je nutné reformovat. Ovšem kapitola zemědělství se stala nejobtížnější, a to z důvodu přípravy EU na budoucí rozšíření, které mělo být největší v celé její dosavadní historii. EU stála před nelehkým úkolem integrace zemědělského sektoru budoucích členských států do společného trhu.

V jednotlivých krocích nebyla její opatření nová, návrhy ve skutečnosti směřovaly k důslednější realizaci cílů reformy z roku 1992, v podstatě na tuto reformu navazovala a v další řadě se jednalo o důsledky očekávaného rozšíření EU. Bylo jasné, že plánované přijetí 10 kandidátských států si vyžádá navýšení finančních nákladů a bude třeba řešit také současné a budoucí řízení SZP tak, aby nedošlo k narušení jednoty vnitřního trhu na úkor zemědělců současných nebo budoucích členských zemí.

Komise navrhovala, že se i nadále bude přecházet od subvencování cen k přímým platbám a navrhovala vypracování ucelené politiky rozvoje venkova, která má tento reformní proces dále provázet. Evropské zemědělství mělo být nasměrováno cestou větší ohleduplnosti k životnímu prostředí a porozumění zdravotním obavám obyvatelstva vzhledem ke krizi nemoci šílených krav, která v Evropě vypukla ve dvou vlnách, a to v letech 1996 a 1999. Tato krize nebyla ovšem jedinou. Ve stejné době byla v Belgii objevena kuřata obsahující jedovaté dioxiny a v Rakousku bylo zase odhaleno, že tamní farmáři krmili chované vepře zakázanými hormony. Díky těmto nepředvídaným okolnostem si nutná razantní opatření vyžádala nečekané výdaje, a tedy se opět zvyšovaly nároky na společný rozpočet EU. Díky těmto skutečnostem začala EU věnovat svou pozornost více na dopady zemědělské výroby na zdraví člověka.

Společná zemědělská politika se tedy zaměřila zejména na překonání krize důvěry obyvatelstva na trhu s hovězím masem, dále na podporu takového zemědělství, které je šetrné k životnímu prostředí, včetně ekologického zemědělství. Na informování o dopadech geneticky upravovaných plodin na zdraví člověka a životní prostředí.

Evropská komise ve své zprávě vytyčila řadu cílů „nové“ reformy SZP, tyto směry zakládají tzv. **evropský model zemědělství**:

- vyšší konkurenceschopnost evropského zemědělství uvnitř i navenek,
- nezávadnost a kvalita potravin, což jsou základní povinnosti SZP vůči spotřebitelům,

- zajištění slušné životní úrovně zemědělců, přispění ke stabilitě příjmů zemědělských podniků a usedlostí, vytváření alternativních pracovních příležitostí pro zemědělce a jejich rodiny,
- koordinace cílů SZP s ochranou životního prostředí, začleňování ekologických cílů do cílů SZP, podpora udržitelného zemědělství,
- péče o rozvoj venkova s cílem zachovat ho jako součást evropského kulturního dědictví,
- zjednodušení legislativy Unie.

V konečných závěrech se reforma SZP částečně odchýlila od původní předlohy. Jednalo se hlavně o zmírnění některých z nejradikálnějších reformních kroků, které by měly za následek také radikální dopady. Oproti původnímu plánu se jednalo především o menší snížení cen, resp. o odložení poklesu cen. Obsahem dalšího odmítnutého návrhu bylo větší spolufinancování zemědělských výdajů jednotlivými státy (tzv. národní obálky). Tento postup prosazovalo hlavně Německo, hlavním odpůrcem byla Francie. A právě z jejího popudu, jako jednoho z nejaktivnějších a nejvýraznějších členů, byly předložené návrhy změkčeny nebo odsunuty do budoucna. Díky tomuto došlo k celkovému zpomalení reformního procesu SZP.

Schválení Agendy 2000 přineslo nové tendence do oblasti rozpočtu EU, včetně financování SZP. V této oblasti měla reforma podpořit efektivnější využití rozpočtových zdrojů, a to za podpory změn v regionální a strukturální politice. Rozpočtové výdaje na SZP schválené Agendou 2000, po mírném nárůstu na počátku aplikování reformy, měly začít od roku 2003 klesat. Od roku 2005 měl činit podíl těchto výdajů na rozpočtu méně než 40 %.

Došlo také k diferenciaci uvnitř společné zemědělské politiky na dva pilíře, první se orientuje na vlastní zemědělskou politiku, a druhý pilíř se zabývá opatřeními sloužící k podpoře rozvoje venkova. Bylo zdůrazněno udržení modelu celoplošného, multifunkčního zemědělství, které sleduje celou řadu cílů.

V rámci druhého pilíře SZP EU bylo cílem přijmout komplexní a stabilní politiku pro rozvoj venkova. Záměr politiky rozvoje venkova spočívá obecně v jeho modernizaci. To obsahovalo řadu opatření se snahou zefektivnit zemědělství a současně posílit ochranu životního prostředí a postupně omezovat či zastavovat méně produktivní oblasti. Opatření nové politiky rozvoje venkova:

- podpora investic do zemědělského vybavení, které zlepšuje produkci,
- podpora farmářům, kteří hospodaří způsobem chránícím životní prostředí,
- podpora farmářům hospodařícím v méně úrodných oblastech,
- odborné vzdělávání lidí pracujících v zemědělství a udržení pracovních příležitostí na venkově.

Původní společná zemědělská politika z 50. a 60. let prodělala velké změny. Nejpodstatnější z nich je ta, že se hlavní nasměrování SZP přesouvá k neekonomickým aspektům, jako jsou ochrana přírody, udržení venkovských oblastí, nezávadnost potravin a jejich kvalita, zacházení se zvířaty. Jedním z výsledků tohoto trendu je vznik Evropského úřadu pro potraviny v roce 2002.

2.6. Rok 2003: Střednědobý přehled o SZP a její další reformy

V Agendě 2000 bylo určeno, že v roce 2003 bude průběh této reformy společné zemědělské politiky zhodnocen a navržena její případná úprava. Na základě toho předložila Evropská komise v červenci 2002 požadovanou zprávu, tzv. Mid – Term Review about CAP (Střednědobá zpráva o SZP). Byl přijat závěr, že mnohé bylo dosaženo, tržní bilance se zlepšily a zemědělské příjmy se vyvíjely příznivě. Byl položen solidní základ pro rozšíření. V mnoha oblastech přesto přetrvávaly rozdíly mezi stanovenými cíli SZP a její schopností těchto cílů dosáhnout. A proto se závěry této zprávy staly základem pro další reformu SZP z roku 2003, která je spojována se jménem tehdejšího komisaře pro zemědělství Franze Fischlera.

Tuto reformu si vyžádala nepříliš úspěšná Agenda 2000, která nepřinesla kýžené ovoce. Návrh prošel dlouhou diskusí, během které byla předložená opatření několikrát vrácena. Nakonec však byla 26.6.2003 v Lucemburku, na jednání Rady ministrů zemědělství EU, schválena kompromisní verze reformních opatření SZP. Současně byl nastíněn i postup pro uplatnění reformy pro deset kandidátských zemí, které měly přistoupit, a také přistoupily, k 1.5.2004. Přestože pro její schválení bylo třeba mnoha ústupků, představuje do té doby nejradikálnější změnu SZP za celou dobu její existence. Změny začaly být prováděny v roce 2005 a byly rozděleny do několika fází.

Tato zpráva zcela mění způsob a přístup, jaký do té doby EU uplatňovala vůči sektoru zemědělství. Návrh reformy předpokládal zejména:

- orientovat zemědělskou politiku více na spotřebitele a plátce daní,
- posílit nezávislost zemědělských dotací na množství zemědělské produkce, což má zabránit nadvýrobě a přimět zemědělské producenty, aby produkovali to co si žádá trh a zabránit tak produkci komodit, o které nejeví nikdo zájem,
- další pokles intervenčních cen a tedy i rostoucí nevýhodnost produkce přebytků,
- zavést nové „jednotné zemědělské platby“, které budou silně vázány na standardy životního prostředí, bezpečnost potravin a pohodu zvířat,
- specifikace přímých plateb pro farmy různé velikosti,
- snižování přímých plateb pro velká hospodářství s tím, že ušetřené peníze budou směřovat na rozvoj venkova, který narůstá na významu.

Financování SZP tak mělo posílit usměrňovací část EAGGF, mělo zvýraznit výdaje určené venkovu na úkor výdajů záručních. Kromě toho návrh předpokládal, že způsob využití prostředků by měly více řešit národní vlády.

Hlavními prvky reformované SZP jsou:

- jednotná platba zemědělským podnikům nezávislá na produkci, tzv. **single farm payment**; platby budou vyplaceny, pokud bude zemědělec dodržovat zásady cross compliance,
- odstranění vazby podpor na zemědělskou produkci, tzv. **decoupling**, jedná se o nastavení takové systému podpory, který by zajišťoval primární údržbu krajiny, před samotnou produkcí potravin,
- respektování standardů na úrovni farmy, která se týkají ochrany životního prostředí, kvality a bezpečnosti potravin, pohody zvířat a udržování veškeré zemědělské půdy v udržitelném stavu, tzv. **cross compliance**¹ (křížový soulad/shoda); při porušení těchto standardů mohou být uvaleny sankce. Cross compliance znamená vazbu

¹ Politika křížového souladu má tři základní prvky. První je požadavek GAEC tzv. Dobré zemědělské a environmentální podmínky (Good Agricultural and Environmental Condition). Druhým prvkem je dodržování tzv. SMR standardů = zákonné požadavky na hospodaření (Statutory Management Requirements). Třetím prvkem je udržení určité minimální plochy pastvin na území státu.

Tato křížová shoda nalezne své plné využití po lednu 2009, kdy Společná zemědělská politika EU dozná poměrně zásadní změny - dojde ke změně ze systému vyplácení jednotné platby na plochu SAPS na zavedení jednotné platby na podnik SPS.

- přímých zemědělských dotací na dodržení stanovených podmínek. Pokud zemědělský podnik poruší pravidla, hrozí mu riziko ztráty části, výjimečně celých, přímých dotací.
- zemědělský poradenský systém – služba, poskytující zemědělcům poradenství o tom, jak se ve výrobním procesu uplatňují již zmíněné standardy,
 - posílení rozvoje venkova cestou navýšení prostředků na rozvoj venkova, zavedení nových opatření na ochranu krajiny a životního prostředí, účinnější investiční podpora pro malé zemědělce,
 - reformy v sektorech rýže, obilovin, tvrdé pšenice, bílkovinných a energetických plodin, škrobových brambor, sušeného krmiva, ořechů a mléčných výrobků.

V dubnu roku 2004 byla dále schválena reforma u komodit olivového oleje, tabáku, bavlny a chmele. Jejich principem bylo oslabení či zrušení vazby mezi přímými platbami a vyprodukovaným množstvím.

Následně v červenci téhož roku byl schválen Evropskou komisí návrh reformy trhu s cukrem. EU je jedním z největších producentů cukrovky na světě, úroveň produkce je srovnatelná s úrovní Brazílie a Indie, což jsou dva největší producenti cukru. Tento sektor fungoval v EU v téměř nezměněné podobě od roku 1968. Nebyl obsahem ani MacSharryho reformy, ani Agendy 2000. Členské státy dospěly k závěru, že reforma je nezbytná. Evropská komise tak navrhla reformu, která snižuje výkupní ceny cukru a cukrové řepy, ruší intervenční systém a snižuje národní kvóty.

V červnu 2005 Komise schválila konečný návrh reformy trhu s cukrem, v listopadu se ministři zemědělství EU na této reformě dohodli. V únoru 2006 byla definitivně schválena. Přijatá reforma počítá s tím, že zaručené ceny cukru v EU klesnou od tohoto roku během následujících čtyř let o 36 % a u cukrové řepy o 2/5.

V březnu 2006 byl schválen návrh Komise na snížení kvót na výrobu cukru o 2,5 milionů tun, což by mělo přispět k větší konkurenceschopnosti EU na trhu s cukrem a také ulehčit zahájení této reformy. Hlavním důvodem pro snížení objemu výroby cukru byla obava z pokračujícího hromadění jeho zásob. ČR se snížila výrobní kvóta na cukr ze 455 000 tun na 411 332 tun.

Dvouleté fungování reformy cukru z roku 2005 ukázalo, že stanovené cíle se nedaří dosahovat. Velké producentské státy jako je Francie, Německo, Polsko a Británie nesnížily dosud svou cukernou produkci ani o jedinou tunu. Evropská komise se tedy rozhodla, že bude dotovat odchod z cukerného sektoru ještě více než dosud. A pokusí se tak nalákat producenty na tučné sousto z evropského rozpočtu. Reforma spočívá ve snižování výrobních kvót a poklesu zaručené ceny cukru. Firmy, které se vzdají své kvóty, dostanou za likvidaci své produkce vysoké odstupné. Změnami v pravidlech pro produkci cukru se chce Evropská unie zbavit přebytků cukru, které EU léta provázely. Přebytky byly zaviněny politikou EU v oblasti cukrovarnictví, která producentům cukru zajišťovala výkupní ceny, a tak je motivovala k vyšší produkci.

Tato reforma a její další dílčí úpravy o některé zemědělské sektory se zaměřila ve větší míře na kvalitu zemědělské produkce, bezpečnost potravin, venkovský rozvoj a ochranu krajiny. Kromě toho se pokusila řešit i finanční stránku realizace SZP, což je nelehký úkol vzhledem k přistoupení nových členských států i dnes, protože některé z nich mají nejen rozsáhlý, ale především poměrně zaostalý sektor zemědělství, jehož modernizace si bezesporu vyžádá nemalé finanční prostředky. Mezi tyto státy lze zařadit např. Polsko.

Hlavní těžiště reformních snah v sektoru zemědělství se jednoznačně přesunulo směrem k více tržně orientovanému a konkurenceschopnějšímu zemědělství, k udržení a zvýšení důvěry spotřebitelů. V případě přistupujících států vedou reformy ke zlepšení a posílení zemědělství. Výsledkem všech reformních snah by měla být vyrovnaná zemědělská výroba a dobré možnosti uplatnění nejen na vnitřním trhu.

2.7. Rok 2007 – reforma vinařského sektoru

Společná zemědělská politika prochází neustálým reformním procesem a jednou z posledně reformovaných oblastí je vinařský sektor. Ministři zemědělství jednotlivých členských zemí EU se v prosinci 2007 dohodli na reformě vinařství. Původní návrh Evropské komise doznal však řady změn. Na nátlak Francie a Itálie bude vymýcen, přesněji vykloučen, menší počet vinic, vinaři budou moci i nadále doslazovat své produkty sacharózou a moštem.

Úspěch při vyjednávání zaznamenala i ČR, která získá díky reformě skoro jednou tolik finančních prostředků oproti jejímu původnímu návrhu. Zatímco v původním návrhu měli

čeští vinaři získat v roce 2009 pouze 1,6 milionů eur, podle nové reformy tato částka vzrostla téměř na dvojnásobek – na 3 miliony eur.

Ministři se dohodli na rozpočtech pro jednotlivé členské země, které zohledňují jejich reformní potřeby. Všechna opatření přijatá v rámci vinařské reformy musí být financována z těchto rozpočtů. Mezi tato opatření patří modernizace výrobních postupů, restrukturalizace vinic nebo podpora ekologického zemědělství.

Oproti původnímu návrhu Komise snížit rozlohu evropských vinic o 400 000 hektarů, počítá schválená reforma s likvidací pouze 175 000 hektarů. V ČR se vinice ovšem rušit nebudou, naopak se uvažuje o zvětšení jejich rozlohy v budoucnu.

Dalším bodem této reformy je označování – k úplné harmonizaci způsobu označování vín etiketami oproti původnímu návrhu nedojde. Navýšení podílu alkoholu pomocí doslazování bude mírně omezeno, ale v zemích a oblastech, kde se dnes používá bude i nadále legální. Původní návrh počítal se zákazem doslazování, ovšem proti tomuto bodu se postavily ČR, Slovensko, Rakousko, Německo a Maďarsko.

Tato reforma s sebou přinesla mnoho nového a dá se shrnout do dvou slov „**konec plýtvání**“. Kromě výše zmíněných základních bodů, byla odstraněna velmi nákladová krizová opatření, došlo k začlenění tohoto sektoru do již existujícího systému jednotné platby na farmu, která odpoutává dotace od množství produkce zemědělců a naopak jejich přidělení podmiňuje splněním mnoha kritérií.

EU došla k závěru, že probíhající liberalizaci světového obchodu se nelze bránit výpomocí evropským zemědělcům prostřednictvím financování jejich neúspěchu, ale právě naopak je na konkurenční prostředí připravit a vyrovnat se s ním. Reforma vinařského sektoru tedy hodlá podporovat úspěšné producenty, kteří již mají své odbytiště a nekonkurenceschopné vinaře naopak finančně podpořit k ukončení jejich činnosti nebo k jejich přechodu na jinou činnost.

2.8. Rok 2008 – revize SZP a její budoucnost

Reforma společné zemědělské politiky je pro Evropskou unii tvrdým oříškem. Už je pryč doba, kdy výdaje na SZP tvořily přes 70 % rozpočtu EU. Přes všechna omezení a reformní

snahy i dnes tyto výdaje činí kolem 40 % rozpočtu. Je načase tedy zjistit, kam tyto peníze skutečně plynou a jak jsou využívány a nespokojit se pouze s tím, že jejich objem od počátku uplatňování SZP výrazně klesl. V tomto roce má dojít k revizi SZP v jejímž průběhu by měla Evropská komise zjistit, zda jsou vynakládány prostředky na podporu evropských zemědělců využívány efektivně a zda pomáhají naplňovat dané cíle, a aby mohla být zaručena efektivita odvětví v době nových výzev a příležitostí.

V Bruselu proběhla v listopadu 2007 schůzka ministrů zemědělství jednotlivých členských států EU. Náplň jednání byla bohatá, na programu byl návrh na „kontrolu zdravotního stavu“ SZP, otázka dovozních cel na obilí, budoucnost doslazování vín, vývozu vepřového masa atd. Evropská komise na této schůzce představila své návrhy na další modernizaci společné zemědělské politiky. Komisařka pro zemědělství Marianne Fischer Boel tuto akci označila za „kontrolu stavu“ SZP = „**health check**“. Reformy podle Komise společnou zemědělskou politiku již zmodernizovaly, je však nutné provést ještě další důkladnější prozkoumání. Kontrola stavu má zdokonalit zemědělskou politiku EU, a to na základě zkušeností získaných od roku 2003 a přizpůsobit ji vyššímu počtu členských zemí.

Tato kontrola se má zabývat třemi zásadními oblastmi, které obsahují ještě řadu podotázek:

- 1) jak zefektivnit a zjednodušit režim přímých podpor,
- 2) jak přepracovat nástroje tržní podpory na nynější realitu 27 členských států,
- 3) jak naložit s novými výzvami, jako jsou změna klimatu, biopaliva, vodní hospodářství či ochrana biologické rozmanitosti.

Ad 1) Komise navrhuje postupně snižovat úroveň podpory s tím, jak se zvyšují celkové platby velkým zemědělským subjektům, počínaje částkou např. 100 000 eur ročně. Největší koncentrace velkých farem se přitom nachází v nových členských státech, proto na odpor české strany narazil především návrh Komise škrtnout v dotacích pro velké farmy, jelikož se může stát diskriminačním. K odporu ČR by se mohlo přidat také Maďarsko a Německo, jehož východní část prošla podobným vývojem jako ČR.

Ad 2) Tato oblast zahrnuje např. otázky, týkající se možností, zda by bylo možné stanovit intervenci u většiny obilovin na nulu a zároveň zachovat intervenci v případě jedné obiloviny.

Dalším problémem je definitivní zrušení povinnosti nechávat část půdy ležet ladem, které se nelíbí zemědělcům, ale má jisté přínosy pro životní prostředí.

Ad 3) Tento bod zahrnuje velké množství environmentálních otázek. Podle Komise jsou jako nejlepší způsob pro financování opatření, která jsou určená k boji proti změnám klimatu, zavádění účinnějšího vodního hospodářství, investice do rozvoje venkova atd. Potřebné finanční zdroje chce Evropská komise získat tak, že sníží přímé platby všem zemědělským podnikům, které ročně obdrží více než 5 000 eur.

Cílem této kontroly je tedy prověření funkčnosti organismu, nastartování debaty mezi jednotlivými členskými zeměmi a mezi všemi zainteresovanými, health check by měl také předurčit cestu pro reformu v příštím rozpočtovém období, tedy po roce 2013. Komise by ráda tímto sdělením započala šestiměsíční období konzultací.²

Důvody pro vznik společné zemědělské politiky jsou zřejmé stejně tak jako jejich současná neaktuálnost. Reformy nasměrovaly evropské zemědělství správným směrem, bohužel však pomalu a oklikou. V minulosti SZP procházela a i v současnosti prochází určitým procesem změn, který reaguje na změny jak vnitřních, tak vnějších podmínek. Aktuálně i dnes platí problém, kterým je radikálnost prováděných reformních opatření. To ovšem neznamena, že zavedené reformy by byly celkově neefektivní, spíše se jedná v jistých směrech o nešťastný způsob jejich konečné realizace, a určitou průchodnost a návaznost jednotlivých změn.

Základní premisou moderního evropského modelu zemědělství je v dnešní době multifunkčnost, což je propojení sociálních, ekonomických a ekologických aspektů. Již v důsledku předcházejících reforem došlo k přesměrování orientace společné zemědělské politiky, a to na sociální aspekty zemědělství, oblast rozvoje venkova, ochranu životního prostředí. V budoucnu by mělo spíše než k rozšiřování těchto neekonomických cílů dojít k jejich prohlubování a větší provázanosti s ekonomickými cíli při realizaci dalších reforem.

² Evropská komise by měla podrobnější návrh na reformu SZP předložit v květnu 2008, ten pak bude muset být konzultován v Parlamentu. Návrhy mohou být přijaty ministry zemědělství EU nejdříve ke konci roku 2008, po jehož skončení by reforma měla začít okamžitě platit.

V budoucnu by se mělo jednat i nadále o otázku přímých podpor, přechodu k platbám za služby (např. ochrana krajiny, zachování venkova, bezpečnost potravin), což by mělo vést k přiblížení zemědělství ještě více tržnímu mechanismu a ze zemědělců spíše udělat podnikatele. Čehož výsledkem by byla větší konkurenceschopnost a prosaditelnost v rámci Světové obchodní organizace, flexibilita a garance stabilních příjmů, dát dotacím smysl a zemědělcům možnost maximalizovat tržní příjmy.

Členské státy však budou muset rozlousknout i další klíčovou otázku a rozhodnout, zda a do jaké míry se v Evropské unii rozšíří pěstování geneticky modifikovaných potravin. Geneticky modifikované organismy (GMO)³, představují problematiku, která prošla a neustále prochází dynamickým vývojem, jsou tedy součástí jak aktuálních, tak i budoucích, otázek a reforem SZP. V EU dominují otázky koexistence, tj. právní úpravy podmínek běžného konvenčního zemědělství, ekologického zemědělství (produkce biopotravin) a komerčního pěstování GM plodin a nakládání s GM produkty a potravinami. Unie chce mít záruku, že v případě problémů stáhnou členské státy závadné zboží neprodleně z trhu. Cílem všech legislativních opatření, která jsou v současnosti v rámci EU platná, je zabezpečit vysokou ochranu zdraví lidí a zvířat včetně maximální ochrany životního prostředí v rámci rozsahu využití geneticky modifikované potravin a krmiva. Členské státy stále nemohou najít společný postoj k výhodám a rizikům těchto kontroverzních produktů. O rozdílnosti názorů a konfliktnosti situace svědčí zákaz pěstování GM plodin v Maďarsku a Polsku. Naopak Francie, Portugalsko a Španělsko patří k zemím EU, kde se GM plodiny pěstují nejvíce. Pokud se členské státy nebudou schopny dohodnout na autorizaci GMO, riskují tím, že evropské zemědělství nebude konkurenceschopné. V současnosti probíhá v EU intenzivní hledání obecně přijatelného kompromisu. Mezi hlavní sporné otázky patří limit pro obsah nechtěné přítomnosti GMO pro konvenční produkty i bioprodukty, ohlašovací povinnost pěstitelů GMO ex ante, označování GMO atd.

Zemědělství je ovšem politicky velmi klíčová oblast a v první řadě půjde vždy o kompromis, a nejen o ten samotný, ale už o ochotu zúčastněných jej dosáhnout a teprve následně poté o samotnou dohodu.

³ GMO se uplatňují zejména v zemědělsko-potravinářském sektoru pro výrobu krmiv, v menší míře k výrobě potravin.

3 Společná zemědělská politika a nové členské státy

Od konce druhé světové války se kandidátské země a staré členské státy EU vyvíjely zcela odlišným směrem a tempem. Měly jiné hospodářské systémy, které byly založeny na odlišných principech. Po dlouhou dobu, tedy až do roku 1989, existovala na jedné straně svobodná společnost se sociálně orientovanou tržní ekonomikou, na straně druhé stála socialistická společnost s plánovanou ekonomikou.

3.1. Předvstupní strategie pro přijetí kandidátských zemí do Evropské unie a jejich zapojení do SZP

Již před zahájením rozhovorů o vstupu zemí střední a východní Evropy a zemí Středomoří bylo orgány EU na madridském summitu konstatováno, že jednou z nejproblémovějších oblastí rozšiřování evropské integrace bude zemědělství. Ještě před začátkem předvstupních jednání vyslovili experti Evropské komise záporné hodnocení stavu zemědělství přidružených zemí. Byla konstatována nepříznivá a zhoršující se situace tohoto resortu a byl také učiněn zásadní závěr, že zemědělská politika těchto států není v souladu s aktuální a předpokládanou budoucí politikou EU. Současně byly naznačeny požadavky na přiblížení zemědělské politiky principům SZP jako nezbytné podmínky případného vstupu do EU.

Pozice přistupujících zemí během vyjednávacího procesu nebyla lehká: byly to ony, kdo chtěl přistoupit do Evropské unie. Přes všechny ekonomické důvody chtěly usilovat o rovnocennou pozici se stávajícími členskými státy a ne o nějaké druhořadé členství. V otázce zemědělství nebyl problém jen na straně kandidátských zemí, ale také na straně EU, která v průběhu jednání sama neznala finální podobu tehdejší reformy SZP. Vyjednávání o přistoupení tím komplikovala tehdejší reformní proces a naopak. Britský list *The Economist* k tomu velice výstižně poznamenal⁴: “Unie se musí rozhodnout co vlastně chce: buď zachovat SZP v nynější podobě, nebo se rozšířit. Obě dvě věci nelze provést současně. Chce-li Unie udržet SZP v nezměněné podobě, rozšířit se nemůže. Myslí-li to s rozšířením vážně, musí se se současnou podobou SZP rozloučit.”

⁴ *The Economist*, 18. února 1999

Předvstupní strategie podporovala uplatnění přechodných opatření tak, aby zemědělská politika kandidátských zemí střední a východní Evropy a zemí Středomoří směřovala k zemědělské politice Evropské unie. Rozšíření Evropské unie, a tedy i zemědělské politiky směrem na východ, předcházely pěti až sedmiletá přechodná období, která počínala rokem 1998. Evropská komise doporučovala se v těchto zemích vypořádat zejména s nedostatkem kapitálu, dezorganizací jednotlivých zemědělských sektorů, se zajištěním kontroly obchodu zemědělskopotravinářskými výrobky a v neposlední řadě se vypořádat se strukturálními problémy. Dalším bodem v tomto procesu bylo posílení privatizace a modernizace zemědělskopotravinářského průmyslu. Důležité bylo také podpořit kandidátské země k rozvíjení podpůrných mechanismů, které by sledovaly environmentální cíle a cíle trvale udržitelného rozvoje.

Hlavním tématem předvstupních jednání v jejich poslední fázi se stala otázka budoucí podpory zemědělství kandidátských zemí, konkrétně **otázka přiznání přímých plateb**. V žádném případě se nepočítalo, že po přistoupení budou zemědělcům z nových členských států poskytovány přímé platby, zavedené reformou SZP z roku 1992. Německo jako hlavní plátce si nemohl dovolit, a ani nechtěl, platit víc. A státy, které již dotace pobíraly, se o svůj navyklý kus koláče samozřejmě nechtěly více dělit. Hlavním argumentem proti přiznání přímých plateb byla rozdílná úroveň nákladů ve starých a nových členských zemích EU, jejichž zemědělský sektor by odčerpával podstatnou většinu přímých plateb na úkor zemědělských odvětví stávajících členů. Představitelé přistupujících zemí se domnívali, že budou při neudělení podpor výrazně znevýhodněni proti svým konkurentům ze stávajících států EU. Kvůli projevům nespokojenosti s tímto návrhem učinily tehdejší členské země EU ústupek. Bylo rozhodnuto o postupném zapojování nových zemí do SZP, Komise navrhla postupné zavedení přímých plateb na přechodné období deseti let.

Rozšíření EU o deset nových členů ⁵ se mohlo uskutečnit pouze za podmínky, že nové členské země získají v oblasti zemědělské politiky EU postavení „druhořadého člena“. Francie totiž Německu sdělila, že pokud trvá Německo na rozšíření Unie, tak Francie bude souhlasit pouze za podmínky, že zemědělci ze starých členských zemí budou mít po dobu následujících deseti let od rozšíření privilegované postavení. Výše těchto plateb byla tedy z požadavku starých členských států stanovena v nových členských státech na nižší úrovni.

⁵ Česko, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko.

V prvním roce po přistoupení budou zemědělci z nových států získávat 25 % přímých plateb, které dostávají zemědělci starých členských států. Každým rokem se přímé platby nadále měly zvyšovat o 5 %, v letech 2005-2006 by tedy vzrostly na 30 – 35 %, a od roku 2007 o 10 %. EU však na stupňovaný nátlak nových členských zemí odsouhlasila možnost zvýšit tyto platby o 30 % oproti původnímu návrhu (díky systému dorovnávacích plateb, tzv. „národních obálek“, tzv. Top – Up), a to využitím prostředků EU, které jsou určeny pro rozvoj venkova, případně využitím národních zdrojů. Znamená to, že přímé platby pro léta 2004-2006 mohly být navýšeny až na úroveň 55 % (v roce 2004), 60 % (v roce 2005), 65 % (v roce 2006), 70 % (v roce 2007) atd., která existuje ve starých zemích EU. V některých oblastech bylo stanoveno, že je možno navýšit přímé platby až na 100 % úrovně obvyklé v EU. Stoprocentní úroveň přímých plateb by mělo být postupně dosaženo tedy za deset let po vstupu, v roce 2013, kdy se jejich úroveň v obou skupinách členských zemí vyrovná, jak lze vidět z následující tabulky.

Tabulka 3.1 **Prostředky na přímé platby**

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
%	25	30	35	40	50	60	70	80	90	100

Zdroj: vlastní

V souvislosti s otázkou přímých plateb je třeba se zmínit o tzv. **cross compliance**. Jedná se o politický nástroj pro zavedení minimálních standardů v oblastech ochrany veřejného zdraví (bezpečnosti potravin), zdraví a pohody zvířat a v oblasti životního prostředí (ochrana půdy, vod, biodiverzity). Prostřednictvím tohoto nástroje je plněn závazek Evropské komise, směřující k začleňování ekologických principů do SZP. Zemědělec, který bude chtít čerpat nejen přímé platby, ale jakékoliv dotace a podpory, ze společných zdrojů EU, bude muset tento soubor evropských norem dodržovat.⁶

Implementace principu cross compliance se stala povinností členských států EU v důsledku reformy SZP z roku 2003. Deset členských zemí⁷ se rozhodlo začít s aplikací 1.ledna 2005, dalších 5 členských států⁸ začalo aplikovat nové principy SZP v roce 2006 a v roce 2007 k tomuto kroku dospěly Malta a Slovinsko. Česká republika začala se cvičným zavedením již od 1.ledna 2007, prozatím bez sankcí. Celé důsledky nedodržení cross

⁶ Zapojení zemědělce do systému přímých plateb v rámci SZP je dobrovolné. Je tedy teoreticky možné, že se zemědělec těchto plateb vzdá a tím se zbaví povinnosti plnit standardy cross compliance.

⁷ Belgie, Dánsko, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Portugalsko, Rakousko, Švédsko, Velká Británie.

⁸ Finsko, Francie, Nizozemí, Řecko, Španělsko.

compliance ponese žadatel již od 1.ledna 2009. Zbývající členské státy⁹ počítají s aplikací v plném rozsahu do roku 2009¹⁰.

Definitivním závěrem kodaňského summitu z prosince 2002, který schválil přistoupení kandidátských zemí do EU, bylo přiznání přímých plateb v níže navrženém rozsahu. Dále získají nové státy soubor prostředků na rozvoj venkova konkrétně přizpůsobených jejich požadavkům za příznivějších podmínek, než jaké platí pro stávající státy EU.

Tabulka 3.2 Odhad výdajů na přímé platby v nových členských státech (v mil. eur)

Rok	CY	CZ	EE	HU	LV	LT	MT	PL	SI	SK	Celkem
2005	9,3	168,9	17,3	264,9	25,1	68,2	0,1	557,1	26,9	73,0	1 210,80
2006	11,2	204,5	21,7	315,9	31,1	83,8	0,3	674,9	32,8	88,1	1 464,30

Poznámky: CY – Kypr, CZ – Česko, EE – Estonsko, HU – Maďarsko, LV – Lotyšsko, LT – Litva, MT – Malta, PL – Polsko, SI – Slovinsko, SK – Slovensko.

Zdroj: P.König, L.Lacina a kol.¹¹

Tabulka 3.3 Odhad výdajů na rozvoj venkova v nových členských státech (v mil. eur)

Rok	CY	CZ	EE	HU	LV	LT	MT	PL	SI	SK	Celkem
2004	20,3	147,9	41,0	164,2	89,4	133,4	7,3	781,2	76,7	108,2	1 569,6
2005	22,2	161,6	44,8	179,4	97,7	145,7	8,0	853,6	83,9	118,3	1 715,2
2006	23,9	172,0	47,7	190,8	103,9	155,1	8,5	908,2	89,2	125,8	1 825,1

Zdroj: P.König, L.Lacina a kol.¹¹

Ve svých návrzích EU jasně naznačila, že chce limitovat, a v budoucnu i snižovat, přímé platby, které vedou v zemích střední a východní Evropy (SVE) k neodůvodněným tržním příjmům. Naopak zde mají být v souladu s aktuální potřebou spíše zvýšeny prostředky na strukturální změny v zemědělství a více prostředků by se mělo soustředit na podporu a rozvoj venkova. V budoucnosti EU tedy považuje strukturální pomoc za důležitější projev podpory adaptace nových členů než udělování přímých podpor.

⁹ Bulharsko, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko.

¹⁰ Pro úplné zajištění směrnic a nařízení Evropské unie, souhrnně nazývaných cross compliance, tedy jejich implementaci, musí zemědělské podniky zabezpečit řadu organizačních, bezpečnostních a technických opatření. Balíček devatenácti směrnic a nařízení zahrnuje velký rozsah činností a omezení, počínaje ochranou chráněných lokalit, chráněných živočichů a rostlin až po hospodaření v chráněných oblastech a v národních parcích. Kontroly prvních devíti směrnic mají začít již od 1. ledna 2009, dalších šest směrnic od 1. ledna 2011 a zbytek od 1. ledna 2013.

¹¹ P.König, L.Lacina a kol. *Rozpočet a politiky EU*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. 374 s. ISBN 80-7179-846-0.

Přistoupení kandidátských zemí se jevílo složité i proto, že na ně nebyly připraveny, a to jak po stránce legislativní, tak i technické (např. normy kvality produkce, existence veterinárních předpisů a jejich dodržování při výrobě a zpracovávání zemědělských produktů, a mnoho dalších). Jak vlastně vypadala situace v kandidátských státech dle základních ukazatelů relevantních pro oblast zemědělství?

Tabulka 3.4 **Klíčové rysy v zemědělství v kandidátských zemích v roce 2003**

	Využitá zemědělská plocha v 1000 ha	Podíl zemědělství (v %) na		
		celkové ploše	HDP	zaměstnanosti
Bulharsko	5 582	50,3	12,5	25,2
Kypr	136	14,5	3,7	5,2
Česko	3 674	54,3	1,1	4,5
Estonsko	796	21,6	2,2	6,3
Maďarsko	5 865	62,9	2,7	5,4
Lotyšsko	1 582	38,5	2,1	14,6
Litva	2 531	53,4	2,6	18,7
Malta	11	38,1	1,6	2,5
Polsko	16 136	58,8	2,3	18,2
Rumunsko	14 767	61,9	13,6	39,8
Slovensko	2 236	49,8	1,2	6,0
Slovinsko	486	24,0	1,6	8,4

Zdroj: The Common Agricultural Policy, 2004 Review,

http://bookshop.europa.eu/eubookshop/FileCache/PUBPDF/KFAB05001ENC/KFAB05001ENC_002.pdf

Jakým způsobem pomáhala Evropská unie kandidátským zemím během příprav na SZP? Jedním z hlavních způsobů, díky němuž se finanční a technická pomoc Evropské unie dostávala do kandidátských zemí byl program předvstupní pomoci **PHARE**. Kromě něj byl v minulém programovacím období uplatňován ještě program **SAPARD**, tzv. **Zvláštní přístupový program pro zemědělství a rozvoj venkova**. Měl za cíl pomoci kandidátským zemím řešit problémy se strukturálními změnami svých zemědělských odvětví a oblastí venkova, podporovat udržitelný rozvoj zemědělství a venkovských oblastí v kandidátských zemích před jejich vstupem do EU a rovněž pomoci se zaváděním a prováděním pravidel a předpisů Evropských společenství (tzv. *acquis communautaire*) v oblasti SZP.

Na programovací období 2007-2013 schválila Rada ministrů nový finanční **Instrument pro předvstupní pomoc = IPA**, který od 1. ledna 2007 nahradil stávající předvstupní finanční nástroje z let 2000-2006, tj. PHARE, ISPA a SAPARD, dále předvstupní nástroj pro Turecko a finanční nástroj pro západní Balkán CARDS. IPA je určen pro země, které mají

statut kandidátská země, kterými jsou v současnosti Chorvatsko, Turecko a Makedonie. A také je určen zemím se statutem potenciální kandidátská země, např. Albánie, Bosna a Hercegovina či Černá hora. Cílem tohoto programu je podpora fungování demokratických institucí, ochrana lidských práv a nediskriminace, podpora ekonomických reforem, sociálního začleňování a přeshraniční spolupráce v nových kandidátských a dalších evropských zemích.

3.2. Nové členské státy = nové výzvy

K 1. květnu 2004 došlo k historickému mezníku, k doposud největšímu rozšíření EU. Deset států střední a východní Evropy a zemí Středomoří¹² se stalo novými členy Evropské unie. Následně v lednu 2007 došlo k doposud poslednímu rozšíření EU o Rumunsko a Bulharsko. Dnem vstupu začali zemědělci z těchto zemí plně využívat výhod SZP, což by jim mělo pomoci stabilizovat a zvýšit příjmy. Na druhou stranu se tyto zemědělci a zpracovatelé ocitli v nelehké situaci, protože musí být konkurenceschopní vůči ostatním zemím EU.

Na rozdíl od předcházejících mají tato rozšíření odlišné dopady na SZP EU. Souvisí to, mimo jiné, s tím, že v ekonomice většiny těchto zemí má zemědělství větší váhu, jejich agrární sektory zajišťují živobytí velkému počtu osob a tyto země také disponují velkým rozsahem zemědělské půdy. V porovnání se stávajícími členy před rokem 2004 byly tyto země ekonomicky zaostalé a zemědělský sektor byl na mnohem nižší úrovni. V kandidátských zemích byla podstatně nižší jak cenová úroveň, tak i podpora zemědělství. Vzhledem ke slabosti zemědělství, potravinářského průmyslu a k předpokládaným cenovým rozdílům bylo třeba u nich počítat s určitým přechodným obdobím, jehož doba trvání bude mít v různých zemích různou délku. V tomto období by měla být kandidátským zemím poskytována pomoc na rozvoj zemědělského odvětví a potravinářských struktur, aby se jejich ekonomiky mohly připravit na plnou integraci do společného zemědělského trhu: aby se nové země připravily na zvýšení cen zemědělské produkce a aby se jejich potravinářský průmysl připravil na zvýšenou konkurenci na trzích EU.

Co se týče Rumunska a Bulharska, členství těchto dvou balkánských zemí bude zpočátku představovat problémy související s jejich opožděnou postkomunistickou obnovou. V určitých oblastech bude třeba setrvalé a intenzivnější úsilí, např. v zajištění bezpečnosti

¹² Česko, Slovensko, Slovinsko, Polsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Kypr a Malta.

potravin, zdraví zvířat a vytvoření plně akceschopných platebních agentur. Rumunsko a Bulharsko jsou ovšem země s výrazným podílem zemědělské výroby na HDP, jak znázorňuje následující tabulka.

Také je třeba brát v potaz vysoké regionální rozdíly jednotlivých agregovaných makroekonomických ukazatelů. Nové členské státy jsou velmi diverzifikovanou a heterogenní skupinou, a to především v oblastech jako jsou úroveň ekonomického rozvoje; ekonomická výkonnost během transformačního procesu; postup v provádění strukturálních změn v ekonomice; struktura zemědělského sektoru a stupeň jeho tržní orientace; konkurenceschopnost zemědělské produkce ve srovnání s Evropskou unií. Navíc se situace významně liší jednak mezi starými a novými členskými státy, ale také i mezi jednotlivými zeměmi střední a východní Evropy a zeměmi Středomoří. Rozdílnosti v zemědělské politice EU-15 a nových členských států spočívají především v odlišné struktuře zemědělských podniků, produktivitě práce, formě vlastnictví, výnosnosti a kapitálové vybavenosti.

Dopad rozšíření na zemědělství EU je obrovský, jak je vidět z následující tabulky. Zvýšil se celkový počet zemědělců, zvětšila se rozloha zemědělské půdy, vzrostl rovněž počet spotřebitelů, ovšem nárůst produkce se již v takové míře nezvýšil, což potvrzuje, že obrovský potenciál nových členských zemí není zdaleka využíván tak, jak by mohl být. Zemědělství v těchto zemích má mnoho nedostatků a vyžaduje zásadní restrukturalizaci a modernizaci, než dosáhne úrovně, která je srovnatelná se západními zeměmi.

Tabulka 3.5 Zaměstnanost, podíl na HDP a průměrná výměra farem v EU v roce 2005

	Bulharsko	Rumunsko	EU-10*	EU-15	EU-25
Podíl na celkové zaměstnanosti, %	26	32	13,4	3,8	5
Podíl zemědělství na tvorbě HDP, %	14,5	12,6	2,2	1,6	1,9
Průměrná výměra zem. farmy, ha	2,5	1,73	5,7	46,2	20,7

* Česko, Slovensko, Slovinsko, Polsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Kypr a Malta

Zdroj: <http://www.agronavigator.cz/default.asp?ch=16&typ=1&val=52363&ids=209>

Zemědělci z nových členských států mají přístup na jednotný trh EU a těží z jeho relativně stabilních cen, přímých plateb (které postupně rostou až na úroveň EU) a dále využívají opatření přijatá v rámci politiky rozvoje venkova. Ovšem je nutné se zde zmínit o

povinnostech, které vyplývají ze členství v EU a které pro zemědělce z nových členských států začaly platit ihned po jejich přistoupení. Zejména se jedná o problematiku bezpečnosti potravin, která je pro spotřebitele v EU natolik důležitá, že jakékoliv úlevy ve vztahu ke stanoveným normám EU nepřipadají v úvahu.

V nových členských zemích dochází v posledních letech k pozitivnímu vývoji při postupné modernizaci a restrukturalizaci zemědělství. Navzdory tomuto trendu však hlavní výzvou zůstává rozvoj prosperity zemědělství a venkovských společenství jako celku a samozřejmě efektivní rychlost restrukturalizace zemědělské výroby v zájmu udržení konkurenceschopnosti na světových trzích.

Lze očekávat, že přistoupení nových členů v roce 2004, poté v roce 2007, a i další proces rozšiřování EU, se stal, je a stane výhledově pravděpodobným impulsem pro pokračování reforem v sektoru zemědělství. Nicméně nelze očekávat nějaký velký a dramatický posun, neboť radikální reformy SZP nejsou pro řadu jejich protagonistů, a to jak ze starých, tak nových členských zemí, ekonomicky ani politicky přijatelné. Proto změny, ke kterým dochází a i nadále docházet bude, budou nejspíše postupné a dlouhodobé. Integrace by měla vést k vyšší prosperitě zemědělců celé EU, tedy jak v původních, tak v nových členských státech.

Je jasné, že po skončení stávajících přechodných období by měla existovat jediná společná zemědělská politika pro všechny členské státy a ne zemědělská politika dvou úrovní, zvláště pro staré a pro nové členy. Nelze také jinak než konstatovat, že rozšiřování EU mělo mnoho úskalí, bylo zapotřebí mnoha kompromisů a ústupků, což se nejvíce projevilo v sektoru zemědělství.

Evropská unie zažila před čtyřmi lety „velký třesk“, když přijala desítku nových členů. Pro mnohé bylo překvapením, že se na tomto „velkém třesku“ nenašly velké vady. Ekonomiky nových členských států neklesly pod tlakem zvýšené konkurence, ba právě naopak vykazují tempa růstu, která jim mohou staré členské státy závidět. O tři roky později se „evropská rodina“ rozrostla o další dva členy. Evropská unie tedy nyní sdružuje 27 států. A tak to nejspíš nějakou dobu zůstane, jelikož se zástupci jednotlivých zemí shodli na výrazném zpomalení rozšiřování Unie. Evropská unie ovšem plánuje splnit své závazky vůči zemím, se kterými už začala o přistoupení vyjednávat, což se týká Chorvatska, Makedonie a Turecka. EU však nechce stanovovat žádné přesné a pevné termíny. Únava z rychlého rozšiřování je

patrná zejména ve starých členských zemích, jejichž obyvatelé mají často pocit, že „nováčky“ žijí. Většina zemí ze staré EU se také neustále obává přílivu pracovních sil z nových zemí.

3.3. Česko v rámci SZP

Zemědělství je v ČR nedílnou součástí národního hospodářství. Má dlouhodobou tradici, přestože Česká republika patří spíše k zemím, které byly industriálně orientované. Zlomovým bodem pro české zemědělství byl rok 1989. Období před tímto rokem je pro oblast zemědělství typické zejména kolektivizací půdy, zvyšováním rozlohy polí a odstraňováním charakteristických krajinných rysů. Zemědělství do té doby produkovalo a pracovalo pod centrálně direktivním systémem řízení, kdy podniky neměly ekonomickou samostatnost a kdy se plnily různé plány ukazatelů. Po roce 1989 nastartovala reforma vlastnických vztahů v zemědělství, to zažívalo stejné změny jako národní hospodářství. V sektoru zemědělství tyto změny představovaly tři specifické transformační procesy – restituci soukromého vlastnictví půdy a ostatního zemědělského majetku; privatizaci státního zemědělského majetku; majetkoprávní transformaci zemědělských družstev.

Je nesporné, že k transformaci českého zemědělského sektoru muselo dojít, včetně určité redukce jeho rozsahu, v jejím průběhu byly ovšem také zhoršeny některé podmínky hospodaření zemědělských výrobců. Tyto nepříznivé změny lze demonstrovat na několika skutečnostech, např. rozevírání cenových nůžek, které znamená rychlejší růst cen zemědělských potřeb, než cen placených zemědělci za jejich produkty. Po liberalizaci zahraničního obchodu se na nízké úrovni ocitla i ochrana domácích producentů před subvencovanými vývozy, zejména z EU. Dalším negativem byla poměrně nízká míra vývozních subvencí, resp. podíl českých produktů jimi podporovaných. Příčiny tohoto nepříznivého stavu lze hledat v charakteru hospodářské politiky, která byla uplatňovaná na počátku transformačního procesu, jednalo se zejména o uplatňování strategie nízké ochrany a podpory odvětví, jež nebrala v úvahu jeho specifický charakter a nerovné podmínky, v nichž se zemědělci pohybují.

Zemědělství v ČR doznalo značných změn od listopadu 1989. Co se nejvíce změnilo je prostředí, ve kterém se vše odehrává. Zemědělská výroba se přesunula od chráněného a podporovaného prostředí do prostředí liberálního a tvrdého. Zemědělství se dostalo do rukou soukromých subjektů. Přejít k tržnímu hospodářství znamenal výrazný tlak na přizpůsobení

se zemědělství novým ekonomickým podmínkám a odbytovým možnostem z hlediska jejich rozměru, struktury a výkonnosti.

Dalším významným okamžikem pro české zemědělství bylo přistoupení ČR do EU.¹³ ČR se zapojila do jednotného vnitřního trhu, společných a koordinovaných politik EU a dále přizpůsobila svou legislativu společnému právu EU, tzv. *acquis communautaire*. Pro úspěšné fungování ČR v EU, v tomto „klubu vyspělých zemí“, ale i v rámci globálního trhu je nezbytná její konkurenceschopnost v širokém slova smyslu. Nezbytnou podmínkou zvýšení a udržení konkurenční schopnosti každé ekonomiky jsou strukturální změny, které samozřejmě neminuly agrární sektor. Česká zemědělská politika se stala součástí nadnárodní evropské politiky.

Příprava na vstup do Evropské unie, na základě asociační dohody, zastihla naše zemědělství ve velmi komplikované době – v období jeho transformace, která spočívala v mnoha zásadních změnách jak v zemědělství samotném, tak v celé společnosti. V procesu přistoupení se musela ČR a její zemědělská politika přizpůsobit nástrojům CAP. Česká republika vypracovala plán pod názvem „Národní program přípravy na členství v EU“. Plnila jednotlivá kritéria nutná pro členství – politická, ekonomická a podmínky, které se týkaly schopnosti plnit závazky vyplývající ze členství. V roce 1998 vypracovalo Ministerstvo zemědělství dokument s názvem „**Národní program pro přijetí *acquis communautaire* v sektoru zemědělství**“, jednalo se o plán legislativního přizpůsobení a zajištění institucionální základny pro aplikaci mechanismů CAP včetně strukturálních otázek a rozvoje venkova. V rámci zemědělství plnila ČR úkoly z oblasti zemědělské politiky a veterinární a fytosanitární otázky včetně bezpečnosti potravin. Tento program se stal součástí již zmíněného „Národního programu přípravy na členství v EU“.

Koncepce agrární politiky na období před vstupem do Evropské unie (1999-2003)

Hlavním smyslem předvstupní etapy bylo přizpůsobení českého agrárního sektoru tržním a legislativním podmínkám EU. Základním dokumentem se stala „**Koncepce rezortní politiky Ministerstva zemědělství na období před vstupem ČR do EU**“ společně

¹³ Asociační dohoda mezi ČR a EU, jež vymezila předpoklady a podmínky pro budoucí integraci, byla podepsána 4. 10. 1993. Česká republika podala žádost o vstup do EU v roce 1996. Do konce roku 2002 probíhala přístupová jednání, která vyvrcholila 13. prosince 2002 na kodaňském summitu, oznámením o přijetí deseti kandidátských zemí do EU, a následným podepsáním Smlouvy o přistoupení v Aténách v dubnu 2003. Česká republika se stala členem EU 1. května 2004.

s lesnickou a vodohospodářskou politikou. Tato koncepce rozdělila proces přibližování zemědělské politiky EU na dvě etapy. První etapa „Revitalizace“ probíhala v letech 1999-2001, jejím hlavním úkolem bylo dořešení některých vnitřních vývojových problémů českého zemědělství a stabilizace agrárního sektoru před jeho přizpůsobováním podmínkám EU. Druhá etapa „Adaptace“ byla zaměřena na období od roku 2001 do vstupu ČR do EU. Cílem této etapy bylo připravit podnikatele v sektoru zemědělství na podmínky jednotného trhu EU a na efektivní využívání strukturálních fondů a jiných zdrojů EU, jež jsou určeny na podporu a rozvoj zemědělství, venkova a životního prostředí. Obě etapy byly založeny na čtyřech základních pilířích zemědělské politiky EU, jimiž jsou:

- regulace trhu a podpora příjmů,
- environmentální opatření,
- modernizace a transformace podniků,
- obecné služby a příprava na vstup do Evropské unie.

Koncepce agrární politiky pro období po vstupu ČR do EU (2004-2013)

Koncepce zemědělské politiky po vstupu ČR do EU je členěna na tři časové etapy: **1. etapa-vstupní (2004-2006), 2. etapa-přizpůsobovací (2007-2010), 3. etapa-vyrovnávací (2010-2013).** Jejimi pilíři jsou zejména posílení environmentálních, sociálních a ekonomických principů trvale udržitelného českého zemědělství a venkova, to vše při respektování jeho specifických podmínek a také problémů, jež jsou důsledkem dlouhodobě uplatňované zemědělské politiky před rokem 1989. Koncepce je rozdělena do čtyř částí:

- formulování základní strategie,
- agrárně politický rámec pro zemědělství ČR v prostředí EU,
- koncepce zemědělské politiky ČR po vstupu do EU,
- očekávané dopady této koncepce do ekonomiky a struktury agrárního sektoru ČR.

Existují dvě oblasti, ve kterých ČR po vstupu do EU nesplňovala podmínky stanovené legislativou ES. Zaprvé měla stanovené přechodné období do roku 2006, neboť přibližně 50 potravinářských podniků nesplňovalo hygienické a veterinární standardy. Zadruhé je určeno přechodné období do roku 2009 pro klecové systémy pro chov drůbeže (kvůli nesplnění požadavku na výšku klece). Naopak ČR byla poměrně úspěšná ve vyjednávání o jednotlivých významných komoditách v souvislosti s ochrannými známkami. Jedná se např. o jeden z nejznámějších českých produktů – pivo. První tři registrace ČR získala už ve chvíli, kdy do Unie vstoupila. Zápis Budějovického piva a Českobudějovického piva (společnost Budweiser

Budvar), Budějovického měšťanského varu (společnost Budějovický měšťanský pivovar, a.s.) si totiž Češi jako jediní z nováčků vymínili už v přístupové smlouvě k EU¹⁴. Dále bylo vyjednáno i nadstandardní právo na novou výsadbu vinic ve výši 2% z výměry vinic před vstupem do EU. A v neposlední řadě se jedná o slivovici – pravidla EU považují za slivovici pouze ovocný destilát, tudíž bez této výjimky by nebylo možné takto vyrobený destilát (s přídavkem určitého množství lihu před druhou destilací) označovat na evropském trhu slivovice. Naopak za neúspěch lze považovat „cukernou“ politiku. Krokem k likvidaci českého cukru bylo samotné vyjednávání naší Přístupové smlouvy. Kvóty získané pro český cukr byly ve srovnání s kapacitou českého cukrovarnictví velmi nízké. Zvláště kvóta pro export českého cukru byla de facto likvidací našeho cukerného exportu.¹⁵

Vstup ČR do EU a její "cukerná" politika českou produkci cukru postupně ničí. Ze státu, který ještě nedávno vyvážel obrovské množství cukru do celého světa, se stáváme státem, který bude cukr naopak dovážet.¹⁶ Češi však přeci jen při jednáních v roce 2007 částečný úspěch zaznamenali. Tlak, který jsme vyvinuli společně s dalšími zeměmi, jako je například Slovensko, Finsko, Dánsko, vedl k tomu, že Evropská komise přistoupila na nikoliv plošné, ale specifické snižování. Snižování kvót totiž už nadále nebude probíhat plošně, ale bude brát ohled na to, zda se daná země již části kvót vzdala či nikoliv.¹⁷

Systém podpory českého zemědělství se razantně mění se vstupem do EU. Agrární dotace se staly součástí CAP a musejí odpovídat jejím pravidlům, přesto konkrétní řešení budou hodně ovlivněna domácí politikou. Ministerstvo zemědělství a vláda rozhodují o některých detailech přímých podpor a zejména o způsobu, jakým ČR bude nakládat s prostředky na rozvoj venkova a péči o krajinu, tedy na využití financí z druhého pilíře CAP. Především v

¹⁴ Registrační proceduru úspěšně dokončily i další české výrobky: Štramberké uši, Pohořelický kapr, Žatecký chmel a Hořické trubičky, jež ovšem nejsou posledním typicky českým produktem, který evropskou ochranou známku získá. Na řadě by nyní měl být třeboňský kapr, karlovarské oplatky, pardubický permik, nošovické kysané zelí a mariánskolázeňské oplatky.

¹⁵ EU totiž určuje každému členskému státu, kolik se u něj může vyrobit cukru a za jakou cenu se tento cukr bude prodávat.

¹⁶ Dalším krokem směřujícím proti českému cukru byla evropská reforma cukerného pořádku, která byla přijata v roce 2005, tedy již v době našeho členství v EU. Tato reforma byla reakcí EU na tlak WTO na odstranění deformací a vysokých cen na evropském trhu s cukrem. Reforma spočívala v několika krocích. Cena cukru pro spotřebitele se má postupně do roku 2010 snížit o cca 37%. Evropská produkce cukru se má snížit do stejného roku o 6 milionů tun. Toho má být dosaženo tím, že se členskými státy zkrátí produkční kvóty a zároveň se zavedla možnost získat dotaci za to, že producent cukru ukončí své podnikání v tomto oboru. Česká republika nejvíce prodělala na tom, že firma Eastern Sugar držící u nás kvótu ve výši 110 000 tun se jí rozhodla odprodat Evropské komisi a odejít z České republiky. Naše národní cukerná kvóta se tak snížila o cca 22,5%. V důsledku toho se souhrnná česká kvóta propadla hluboko pod úroveň české domácí spotřeby cukru a ČR se brzy stane dovozcem této komodity.

¹⁷ Např. Německo, Francie, Británie nebo Polsko jsou země, které své kvóty nesnížily.

oblasti rozdělení těchto prostředků patří ČR mezi nejlepší státy EU. Na rozdíl od většiny nových členských zemí totiž naše vláda odmítla možnost přesunout část těchto peněz do prvního pilíře, což by znamenalo dotovat zemědělskou produkci na úkor venkova. Většina těchto prostředků jde tedy hlavně do agro – environmentálních programů včetně ekologického zemědělství (cca 36 %) a na podporu méně příznivých oblastí (cca 33 %).

Základní způsobem aplikace prvků reforem společné zemědělské politiky do agrárních koncepcí České republiky je postupný odklon od podpor produkce komodit, a to ve smyslu liberalizačních opatření i odstranění vazby na produkci a současně nárůst takových opatření, která chrání životní prostředí před negativními vlivy zemědělské produkce a především podporují aktivity rozvoje venkova. Zemědělství tak postupně nabývá nového významu díky svému silicímu působení, v mnoha aspektech, v rámci rozvoje venkova. V souvislosti se SZP se v současnosti pozornost zaměřuje na restrukturalizaci zemědělství s cílem eliminovat nadprodukcí tradičních komodit a preferovat komodity nepotravinářské produkce.

V souvislosti s ČR a společnou zemědělskou politikou EU je nutné se také zmínit o cross compliance. Cross compliance je v ČR aplikováno v omezené míře již dnes, konkrétně od 1.ledna 2007. Nicméně od 1.1. 2009 bude nutné plné dodržování úplného systému stanovených standardů cross compliance, jakožto podmínka pro vyplácení přímých plateb v ČR. Do této doby by se čeští zemědělci měli s jednotlivými podmínkami křížové kontroly důkladně seznámit a intenzivně se věnovat přípravám na jejich plnění, aby v budoucnu předešli zbytečným sankcím za jejich nedodržování.

Z následující tabulky je možné vidět, jaké finanční prostředky vyjednala ČR pro tento sektor na tehdejší rozpočtové období, tzn. 2004 – 2006. Základním cílem ČR v kapitole Zemědělství bylo udržet a posílit konkurenceschopnost českých zemědělců. ČR vyjednala možnost dorovnání výše přímých plateb, za významné lze také považovat, že se podařilo získat pro období 2004-2006 dodatečně 3 mld. Kč nad rámec rozdělených prostředků pro rozvoj venkova, celkem tedy 14,4 mld. Kč, jednalo se o navýšení ze 380 na 480 mil. eur. Z další tabulky je dále vidět objem celkových finančních prostředků na podporu agrárního sektoru ČR pro období 2007 – 2013.

Tabulka 3.6 Celkové objemy financí pro zemědělství a rozvoj venkova (v mld. Kč)

Druh	Bilance v mld.Kč/rok	2004	2005	2006	2004-2006
Přímé platby*	Platby z EU	5,6	7,1	8,9	21,6
	Možné dorovnání (ČR/EU)	7,6	8,2	9,4	25,2
	Platby celkem	13,3	15,3	18,3	46,9
Rozvoj venkova**	Platby z EU	4,5	4,8	5,1	14,4
	Státní rozpočet ČR	1,1	1,2	1,3	3,6
	Platby celkem	5,6	6,0	6,4	18,0
Tržní opatření	Platby z EU	4,3	4,9	5,5	14,7
Úhrnem	Platby z EU	14,4	16,8	19,5	50,7
	Státní rozpočet ČR	8,7	9,4	10,7	28,8
	Platby celkem	23,1	26,2	30,2	79,5

* V této bilanci jsou uvedeny nejen přímé platby jak jsou definovány v acquis, ale i platby obdobného charakteru, které jsou vypláceny na tunu jednotky produkce, a nevztahuje se na ně mechanismus postupného navýšení plateb, ale budou placeny z prostředků EU v plné výši.

** Až 80 % EU, min 20 % ČR

Zdroj: <http://www.mze.cz/Index.aspx?ch=74>

Tabulka 3.7 Podpora agrárního sektoru ČR v období 2007 – 2013 (v mld. Kč)

Kategorie podpor	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Celkem podpory	33,0	35,3	37,6	39,9	39,3	39,3	38,5
národní zdroje	12,8	12,8	12,8	12,8	8,0	8,0	8,0
zdroje EU	20,1	22,4	24,7	27,0	31,3	31,3	30,5
Přímé platby	14,6	16,9	19,2	21,5	18,9	18,9	18,1
národní zdroje	5,2	5,2	5,2	5,2	0,0	0,0	0,0
zdroje EU	9,4	11,7	14,0	16,3	18,9	18,9	18,9
Strukturální podpory HRDP*	6,4	6,4	6,4	6,4	7,6	7,6	7,6
národní zdroje	1,3	1,3	1,3	1,3	1,5	1,5	1,5
zdroje EU	5,1	5,1	5,1	5,1	6,1	6,1	6,1
Strukturální podpory OP zemědělství	3,2	3,2	3,2	3,2	4,0	4,0	4,0
národní zdroje	0,9	0,9	0,9	0,9	1,1	1,1	1,1
zdroje EU	2,2	2,2	2,2	2,2	2,9	2,9	2,9
Národní dotace (state aid)	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4
národní zdroje	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4
zdroje EU	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Podpory cen (tržní řády)	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4
národní zdroje	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
zdroje EU	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4

* HRDP = Horizontální plán rozvoje venkova

Zdroj: Rada vlády pro udržitelný rozvoj, Střednědobá koncepce sociálního a ekonomického rozvoje, 2003, http://www.vlada.cz/files/rvk/rur/koncepce_2003.pdf

České zemědělství a jeho dnešní podoba se liší od intenzivního způsobu hospodaření ve většině zemí západní Evropy a i od mnoha nových členských států. Se západními zeměmi nás pojí podobná struktura v tomto sektoru – velké farmy a nízká zaměstnanost v zemědělství.

Současné postavení fyzických a právnických osob v našem zemědělství je značně odlišné od západoevropských zemí, agrární struktura těchto zemí je charakteristická dominantním postavením rodinných farem, naopak v ČR převažují obchodní společnosti a družstva. Naopak se státy směřem na východ od nás máme např. společnou poměrně nízkou spotřebu agrochemikálií.

Mezi největší potíže českého zemědělství, tzv. **slabé stránky**, patří: nedostatek kapitálu a zdrojů na modernizaci farem; vysoká zadluženost českých podniků (až třígenerační); slabá konkurenceschopnost na domácím i zahraničním trhu; nevyjasněné vztahy mezi prvovýrobci a zpracovateli a platební neschopnost zpracovatelů; neadresné státní dotace; asi 5% největších podniků obhospodařuje přes 70% zemědělské půdy. Naopak za **silné stránky** českého zemědělství lze považovat: nižší náklady; dokončenou restrukturalizaci zemědělství ČR; ucelenou půdní údržbu a koncentraci výroby; nárůst ekologického zemědělství; v rámci zemědělství se rozvíjí i výroba náhrad fosilních paliv, jako je metylester, řepkový olej, směsná paliva a bioetanol.

Česká republika samozřejmě, jako každá ekonomika, vykazuje v zemědělství určité slabiny. Bohužel se potýkáme s nízkou produktivitou práce¹⁸, využívaná technika a technologie je zastaralá. Na druhou stranu stále ještě nabízíme levnou pracovní sílu a poměrně levné ceny pozemků ve srovnání s ostatními státy EU. Zapojení do SZP EU vytváří podmínky pro rozvoj českého zemědělství. Příležitostí pro něj je přístup na trh skoro s pěti sty milióny spotřebitelů, konec nerovné soutěže podnikatelů podporovaných různě velkými rozpočty, získání účinné ochrany trhu EU proti dovozům z nečlenských zemí. Naopak rizikem členského zemědělství je snížení rozsahu zemědělství v ČR, skupování půdy v ČR občany EU, uzavření velkého množství podniků. V souvislosti se SZP se v současnosti pozornost zaměřuje na restrukturalizaci zemědělství s cílem eliminovat nadprodukcí tradičních komodit a preferovat komodity nepotravinářské produkce. Nedílnou součástí agrární politiky ČR je ekologické zemědělství. Jde o perspektivní způsob hospodaření, který vytváří nový trh s produkty ekologického zemědělství, včetně nových pracovních příležitostí, a přispívá k rozvoji a údržbě venkovské krajiny a k ochraně všech složek životního prostředí.

¹⁸ V ČR došlo postupně ke snížení podílu zemědělského sektoru na vytvořeném HDP až na úroveň 1,1 % v roce 2004. Podíl zemědělství na celkové zaměstnanosti také v průběhu transformačního procesu klesal až na úroveň 4,5 % v roce 2004. Ovšem v porovnání s EU-15 je v ČR nižší produktivita práce, i když v roce 2004 byl v EU-15 podíl zemědělství na zaměstnanosti nižší, konkrétně 4 %, tak přesto podíl zemědělství na HDP činil 1,6 %. S ještě nižší produktivitou než v ČR se potýkají na Slovensku, kde podíl zemědělství na HDP činil v roce 2004 1,2 % a podíl zemědělství na celkové zaměstnanosti 6,0 %.

Závěr

V první kapitole jsem se zabývala základní charakteristikou společné zemědělské politiky. Konkrétním důvodem vzniku SZP byl potravinový deficit – nesoběstačnost v zásobování potravinami po 2. světové válce. Dalším důvodem bylo zaostávání výkonnosti evropského zemědělství, zvláště v porovnání s USA. Za čtyřicet let existence SZP bylo dosaženo všech základních cílů stanovených Římskou smlouvou. Fungování SZP přineslo od jejího ustanovení nesporné úspěchy: došlo k technickému rozvoji výroby a růstu produktivity práce, zabezpečení potravinové soběstačnosti, zlepšení příjmů zemědělců. Společenství se stalo soběstačným a konkurenceschopným v širokém měřítku. Co se týče finanční stránky SZP, prostředky takřka neustále rostly, což má za následek, podle kritiků, zpomalení v rozvoji ostatních integračních aktivit. Je třeba si ale uvědomit řadu vlivů, které tento trend způsobily – mezi nejvýznamnější patří celkový ekonomický růst států EU, růst počtu členských států a z toho plynoucí růst počtu zemědělců oprávněných čerpat podporu.

Ovšem přes všechny nesporné úspěchy se zemědělství stalo jednou z nejkontroverznějších a nejdiskutovanějších oblastí evropské politiky. Postupem času se objevovaly závažné negativní důsledky uplatňované SZP. Zemědělství začalo být až příliš výkonné, stalo se tzv. „obětí svého vlastního úspěchu“. Vzhledem k naznačeným problémům – vysoká nadprodukce, konflikty na mezinárodní scéně a velká finanční náročnost – muselo nakonec Evropské společenství přistoupit k zásadním rozhodnutím, začalo být zapotřebí reform – SZP se musela změnit. Ve druhé kapitole jsem se tedy zaměřila na problematiku reform. Od roku 1962 byla SZP několikrát upravována v důsledku ekonomických, politických a sociálních potřeb. Od svého počátku prošla již několika reformami, což jsou reakce na její nejzávažnější nedostatky. V 60. – 80. letech byla navržena řada možností jak reformovat SZP. Ovšem jen reformy prováděné od 90. let představují zásadní pokus o její přestavbu.

Reformy nasměrovaly evropské zemědělství správným směrem, bohužel však pomalu a oklikou. Aktuálně i dnes platí problém, kterým je radikálnost prováděných reformních opatření. To ovšem neznamená, že zavedené reformy by byly celkově neefektivní, spíše se jedná v jistých směrech o nešťastný způsob jejich konečné realizace, a určitou průchodnost a návaznost jednotlivých změn. Hlavní těžiště reformních snah v sektoru zemědělství se jednoznačně přesunulo směrem k více tržně orientovanému a konkurenceschopnějšímu

zemědělství, k udržení a zvýšení důvěry spotřebitelů. Došlo k přesměrování orientace SZP na sociální aspekty zemědělství, oblast rozvoje venkova, ochranu životního prostředí. V budoucnu by mělo spíše než k rozšiřování těchto neekonomických cílů dojít k jejich prohlubování a větší provázanosti s ekonomickými cíli při realizaci dalších reforem.

Již dnes se projevují některá negativa provedených reformních opatření, např. dřívější problém vysoké nadprodukce (neblaze proslulé „hory potravin“), v důsledku čehož došlo k omezení výroby některých komodit, např. mléka. Důvodem dnešních problémů jsou produkční kvóty, např. na mléko nebo cukr, které neumožňují producentům zvyšovat produkci. Producenti jsou naopak za překračování produkčních kvót pokutováni. SZP je hlavní příčinou toho, že v celé EU jsou potraviny a zemědělské komodity několikrát dražší než na světovém trhu. K potravinové drahotě přispívají rovněž evropské dotace a preference směřující do pěstování energetických plodin, které mají za cíl motivovat pěstitele a zvyšovat podíl obnovitelných zdrojů energie. Tím pádem jsou méně dotované potravinářské plodiny a výsledkem je růst cen základních potravin. I tato politika má v Lisabonské smlouvě své místo, a bude nadále pokračovat s „ústavním“ posvěcením.

Zmíněná Reformní (Lisabonská) smlouva zajistí Evropské unii moderní instituce a optimalizované pracovní postupy, aby mohla efektivně čelit výzvám, před kterými v současné době stojí. Cílem smlouvy je efektivnější, demokratičtější a transparentnější unie, vyšší akceschopnost EU v zájmu kvality života občanů (např. veřejného zdraví). Dle Reformní smlouvy budou zemědělství a rybolov (vyjma zachování biologických mořských zdrojů) spadat do sdílené pravomoci Unie a členských států. Lisabonská smlouva přináší řadu změn, ovšem SZP zůstává zachována téměř v plném rozsahu. Týkají se jí ovšem podstatné změny pravomocí Evropského parlamentu. Nové ustanovení článků 36 a 37 (resp. 42 a 43 nového číslování) přesunuje oblast pravidel hospodářské soutěže, která se vztahují na zemědělskou produkci a obchod se zemědělskými produkty, oblast společné organizace zemědělských trhů a oblast vypracování a provádění společné zemědělské politiky a společné rybářské politiky do procedury spolurozhodování Evropského parlamentu a Rady. Při přijímání právních předpisů v těchto oblastech tak bude mít Evropský parlament stejné postavení jako Rada.

Geneticky modifikované organismy (GMO) představují problematiku, která je součástí jak dnešních, tak i budoucích, otázek a reforem SZP. Členské státy stále nemohou najít společný postoj k výhodám a rizikům těchto kontroverzních produktů. Pokud se nebudou

schopny dohodnout, riskují tím, že evropské zemědělství nebude konkurenceschopné. V současnosti probíhá v EU intenzivní hledání obecně přijatelného kompromisu. Mezi hlavní sporné otázky patří limit pro obsah nechtěné přítomnosti GMO pro konvenční produkty i bioprodukty, ohlašovací povinnost pěstitelů GMO ex ante, označování GMO atd.

Obsahem třetí kapitoly je společná zemědělská politika a nové členské státy. Lze očekávat, že přistoupení nových členů v roce 2004, poté v roce 2007, a i další proces rozšiřování EU, se stal a stane výhledově pravděpodobným impulsem pro pokračování reforem v sektoru zemědělství. Integrace by měla vést k vyšší prosperitě zemědělců celé EU, tedy jak v původních, tak v nových členských státech. V této kapitole jsem se věnovala zejména postavení České republiky v rámci SZP. V současné době pokračuje české zemědělství ve své integraci do systému SZP prostřednictvím postupného nárůstu přímých plateb a volného přístupu na trhy EU-27 za předpokladu dodržení norem EU. Ani ne za pouhý rok by z Bruselu měla vládnout právě Česká republika. Budeme v čele v době, kdy má vstoupit v platnost Lisabonská smlouva, v polovině roku 2009 budou evropské volby a v jeho závěru nastoupí nová Evropská komise. Reforma SZP a budoucí podoba přímých plateb, politika rozvoje venkova a redefinice tzv. méně příznivých oblastí (LFA) a v neposlední řadě revize politiky kvality potravin a zemědělských produktů – to jsou rámcové priority resortu zemědělství pro české předsednictví. Je zřejmé, že pokud se Francii nepodaří uzavřít tzv. zdravotní kontrolu SZP (health check), protáhnou se jednání o ní do českého předsednictví a jejich dokončení bude naším prvořadým úkolem.

V souvislosti s režimem přímých plateb by se měly důkladně prověřit standardy, které musejí zemědělci dodržovat, aby mohli obdržet podporu. To by mohlo znamenat zrušení některých povinností, avšak také přidání nových, které by napomohly např. zlepšování vodohospodářství a zmírňování změny klimatu. Druhou významnou oblastí jsou nástroje na podporu trhu. Je již jasné, že exportní dotace nemají velkou budoucnost. A co s intervenčními opatřeními – s veřejnými nákupy nadprodukce? Měla by se SZP vrátit ke svému původnímu účelu: fungovat jako opravdová zabezpečovací síť? SZP se musí postavit novým výzvám: řídit rizika, efektivněji hospodařit s vodou, zmírňovat změny klimatu, přispívat k zachování biodiverzity a optimálně využívat bioenergie. Snad efektivně se jí to podaří zvládnout za pomoci odpovídající politiky rozvoje venkova. SZP již přispívá k zajištění nezávadných potravin, venkovské krajiny, konkurenceschopného zemědělství a životaschopných venkovských společenství.

Seznam použité literatury

Knihy:

1. CIHELKOVÁ, E. – JAKŠ, J. a kol. *Evropská integrace – EU*. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2006. 396 s. ISBN 80-245-0854-0.
2. CINI, M. *European Union Politics*. 2. vydání. New York: Oxford University Press Inc., 2007. 531 s. ISBN 978-0-19-928195-4.
3. FOJTÍKOVÁ, L. *Společná obchodní politika Evropské unie*. 1. vydání. Ostrava: VŠB – TU Ostrava, 2006. 133s. ISBN 80-248-1076-X.
4. HAD, M. – STACH, S. – URBAN, L. *Česká republika v Evropské unii: členství, přínosy a výzvy*. 1. vydání. Praha: Český institut pro integraci EU, 2005. 182 s. ISBN 80-7201-611-3.
5. KÖNIG, P. – LACINA, L. a kol. *Rozpočet a politiky Evropské unie*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. 374s. ISBN 80-7179-846-0.
6. LEONARD, D. *Guide to the European Union*. 9. vydání. London: Profile Books Ltd., 2005. 342 s. ISBN 1-86197-930-4.
7. NEUMANN, P. *Společná zemědělská politika Evropské unie – vznik, vývoj, reformy, mezinárodní komparace*. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2004. 66 s. ISBN 80-245-0814-1.
8. ROBERTS, I. – GUNNING-TRANT, C. *The European Union's Common Agricultural Policy: A Stocktake of Reforms*. 1. vydání. Canberra: ABARE, 2007. 118 s. ISBN 1-920925-96-1.
9. SWINBANK, A. – TRANTER, R. *A Bond Scheme for Common Agricultural Policy Reform*. 1. vydání. Reading: CABI Publishing, 2004. 208 s. ISBN 0-85199-744-9.

Elektronické publikace:

10. EUROPEAN COMMISSION. *Simplification of the Common Agricultural Policy* [online]. 2006. [cit. 3.2.2008]. Dostupné z http://bookshop.europa.eu/eGetRecords?Template=en_log_freeDwnld&filename=/eubookshop/FileCache/PUBPDF/KF7406467ENC/KF7406467ENC_002.pdf&EUBPHF_UID=410882

11. EUROPEAN COMMISSION. *The Common Agricultural Policy* [on-line]. 2006. [cit. 4.3.2008]. Dostupné z http://bookshop.europa.eu/eubookshopFileCache/PUBPDF/KFAB05001ENC/KFAB05001ENC_002.pdf
12. EUROPEAN COMMISSION. *The reform of the EU's wine sector* [on-line]. 2007. [cit. 25.1.2008]. Dostupné z http://bookshop.europa.eu/eGetRecords?Template=en_log_freeDwnld&filename=/eubookshop/FileCache/PUBPDF/KF7807074CSC/KF7807074CSC_002.pdf&EUBPHFUID=515140
13. EUROPEAN COMMISSION. *The 2003 CAP reform* [on-line]. 2005. [cit. 25.1.2008]. Dostupné z http://bookshop.europa.eu/eGetRecords?Template=en_logfreeDwnld&filename=/eubookshop/FileCache/PUBPDF/KF6805268ENC/KF6805268ENC_001.pdf&EUBPHFUID=160800
14. EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY. *Agriculture and the environment in the EU accession countries* [on-line]. 2004. [cit. 3.3.2008]. Dostupné z http://reports.eea.europa.eu/environmental_issue_report_2004_37/en/IssueNo37Agriculture_for_web_all.pdf
15. EUROSTAT/EUROPEAN COMMISSION. *Agriculture – Main statistics 2005-2006* [on-line]. 2007. [cit. 18.2.2008]. Dostupné z http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1073,46587259&_dad=portal&schema=PORTAL&p_product_code=KS-ED-07-002
16. EUROSTAT/EUROPEAN COMMISSION. *Pocketbook on Candidate and Potential Candidate countries* [on-line]. 2007. [cit. 24.2.2008]. Dostupné z http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1073,46587259&_dad=portal&schema=PORTAL&p_product_code=KS-77-07-177
17. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Abeceda fondů Evropské unie 2007-2013* [on-line]. 2007. [cit. 10.12.2007]. Dostupné z <http://www.strukturalni-fondy.cz/nrps/publikace-abeceda-fondu-eu-2007-2013>
18. RADA VLÁDY PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ. *Střednědobá koncepce sociálního a ekonomického rozvoje* [on-line]. 2003. [cit. 10.2.2008]. Dostupné z http://www.vlada.cz/files/rvk/rur/koncepce_2003.pdf

WWW stránky:

19. ALTEROVÁ, Libuše. *Slovinsko, Francie a po nich my* [on-line]. 2008. [cit. 13.3.2008]. Dostupné z
<http://www.agroweb.cz/zpravodajstvi/Slovinsko-Francie-a-po-nich-mys43x30177.html>
20. Asociace soukromého zemědělství ČR. *Křížová kontrola v praxi* [on-line]. 2008. [cit. 31.1.2008]. Dostupné z
<http://www.asz.cz/cs/zpravy-z-tisku/prime-platby-op/krizova-kontrola-v-praxi.html>
21. CVRČEK, M. - KRÁLÍČEK, T. *ČR opět doplatí na reformu cukrovarnictví v EU* [on-line]. 2007. [cit. 17.2.2008]. Dostupné z
<http://ekonomika.ihned.cz/c1-22108330-cr-opet-doplati-na-reformu-cukrovarnictvi-v-eu>
22. FAJMON, Hynek. *EU ničí český cukr* [on-line]. 2008. [cit. 14.3.2008]. Dostupné z
<http://www.virtually.cz/index.php?art=15196>
23. HAVLÍČEK, David. *Společná zemědělská politika EU – hodně starý kostlivec ve skříni* [on-line]. 2006. [cit. 17.12.2007]. Dostupné z
http://ihned.cz/3-19660020-spole%E8n%E1+zem%ECd%EClsk%E1-000000_d-aa
24. JAVŮRKOVÁ, Jena. *Rozšíření EU o balkánské státy zkomplikuje společnou zemědělskou politiku* [on-line]. 2006. [cit. 21.2.2008]. Dostupné z
<http://www.agronavigator.cz/default.asp?ch=16&typ=1&val=52363&ids=209>
25. Ministerstvo financí České republiky. *Finanční perspektiva EU na období 2000-2006* [on-line]. 2001. [cit. 19.12.2007]. Dostupné z
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/tabulka-FP-2000-2006_pdf.pdf
26. Ministerstvo financí ČR. *Interinstitucionální dohoda mezi EP, Radou a Komisí o rozpočtové kázní a řádném finančním řízení* [on-line]. 2007. [cit. 19.12.2007]. Dostupné z
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/interinstitucionalni-dohoda-cesky_pdf.pdf
27. Ministerstvo zemědělství ČR. *Celkové objemy financí pro zemědělství a rozvoj venkova v období 2004-2006* [on-line]. 2004. [cit. 13.12.2007]. Dostupné z
<http://www.mze.cz/Index.aspx?ch=74>
28. Oficiální portál pro podnikání a export Businessinfo.cz. *Nová pravidla společné zemědělské politiky* [on-line]. 2003. [cit. 4.1.2008]. Dostupné z
<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/nova-pravidla-spolecne-zemedelske/1000521/8480/>

29. Portál Economist.com. *European farming* [on-line]. 1999. [cit. 5.2.2008]. Dostupné z http://www.economist.com/world/europe/displaystory.cfm?story_id=E1_TRGRJJ
30. Portál EurActiv. *Evropská komise žádá další omezení v produkci cukru* [on line]. 2007. [cit. 25.1.2008]. Dostupné z <http://www.euractiv.cz/printversion/clanek/evropska-komise-zada-dalsi-omezeni-v-produkci-cukru>
31. Portál EurActiv. *Ministři se dohodli na reformě vinařství* [on line]. 2007. [cit. 25.1.2008]. Dostupné z <http://www.euractiv.cz/zemdlstvi/clanek/ministri-se-dohodli-na-reforme-vinarstvi>
32. Portál EurActiv. *Ministři v Bruselu hovoří nejen o „health checku“* [on line]. 2007. [cit. 25.1.2008]. Dostupné z <http://www.euractiv.cz/zemdlstvi/clanek/ministri-zemedelstvi-v-bruselu-hovori-nejen-o-health-checku>
33. Portál EurActiv. *Reforma SZP: ministři zemědělství členských států EU přijali přelomovou reformu v odvětví cukru* [on line]. 2007. [cit. 25.1.2008]. Dostupné z <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/194&format=HTML&aged=1&language=CS&guiLanguage=en>
34. Portál EurActiv. *Reformy společné zemědělské politiky* [on line]. 2007. [cit. 25.1.2008]. Dostupné z <http://www.euractiv.cz/zemdlstvi/link-dossier/reformy-spolen-zemdlsk-politiky>
35. Portál EurActiv. *Reforma trhu s cukrem* [on line]. 2007. [cit. 25.1.2008]. Dostupné z <http://www.euractiv.cz/zemdlstvi/link-dossier/reforma-trhu-s-cukrem>
36. Portál EurActiv. *Společná zemědělská politika půjde k lékaři* [on line]. 2007. [cit. 25.1.2008]. Dostupné z <http://www.euractiv.cz/zemdlstvi/clanek/spolecna-zemedelska-politika-pujde-k-lekari>
37. Portál Euroskop.cz – Vše o Evropské unii. *Společná zemědělská politika Evropské unie* [on-line]. 2006. [cit. 2.12.2007]. Dostupné z <http://www.euroskop.cz/40457/clanek/spolecna-zemedelska-politika-evropske-unie/>
38. Portál Evropské komise. *Reform of the wine sector* [on-line]. 2007. [cit. 30.1.2008]. Dostupné z http://ec.europa.eu/agriculture/capreform/wine/index_en.htm
39. Portál Evropské komise. *Společná zemědělská politika má budoucnost* [on-line]. 2007. [cit. 13.3.2008]. Dostupné z http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/issues/071203_cs.htm

40. Portál Evropské unie. *Agricultural Situation and Perspectives in the Central and Eastern European Countries: Czech Republic* [on-line]. 2006. [cit. 29.1.2008]. Dostupné z http://ec.europa.eu/agriculture/publi/peco/czech/summary/sum_en.htm
41. Portál Evropské unie. *Reforma v odvětví cukru – Komisařka Fischerová-Boelová vyzývá k dalšímu úsilí o restrukturalizaci cukrovarnického průmyslu EU* [on-line]. 2006. [cit. 29.1.2008]. Dostupné z <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1591&format=HTML&aged=1&language=CS&guiLanguage=en>
42. Portál YOUTH FARM. *Evropská unie a Společná zemědělská politika* [on-line]. 2005. [cit. 14.12.2007]. Dostupné z http://www.itr.si/javno/youth_farm/cz/eu-and-cap-PART7.html
43. ROZSYPAL, Roman. *Koexistence pěstování GMO s konvenčním a ekologickým zemědělstvím* [on-line]. 2006. [cit. 28.2.2008]. Dostupné z <http://www.gmo.sk/sk/?page=14>
44. VORLÍČEK, Petr. *Resortní priority českého předsednictví se projednávaly na nejvyšší bruselské úrovni* [on-line]. 2008. [cit. 13.3.2008]. Dostupné z <http://www.mze.cz/Index.aspx?ch=270&typ=1&val=40172&ids=0>

Seznam zkratek a symbolů

CAP	Common Agricultural Policy
CARDS	Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation Pomoc Společenství při obnově, rozvoji a stabilizaci
CMO	Common Market Organisation
ČR	Česká republika
DPH	Daň z přidané hodnoty
EAFRD	European Agricultural Fund for Rural Development Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EAGF	European Agricultural Guarantee Fund Evropský zemědělský záruční fond
EAGGF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund Evropský zemědělský garanční a podpůrný fond
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
EU-15	Evropská unie po rozšíření v roce 1995
GAEC	Good Agricultural and Environmental Condition Dobré zemědělské a environmentální podmínky
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GMO	Geneticky modifikované organismy
HDP	Hrubý domácí produkt
IPA	Instrument for Preaccession Assistance Instrument pro předvstupní pomoc
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre-Accession Nástroj předvstupních strukturálních politik
LEADER	Liaison entre les actions economic rural Propojování akcí hospodářského rozvoje venkova
LFA	Least Favourable Areas Méně příznivé oblasti
PHARE	Poland and Hungary: Aid for Reconstruction of the Economy Pomoc pro Polsko a Maďarsko na restrukturalizaci ekonomiky

SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Developement Zvláštní přístupový program pro zemědělství a rozvoj venkova
SAPS	Single Area Payment Scheme Jednotná platba na plochu
SMR	Statutory Management Requirements Zákonné požadavky na hospodaření
SPS	Single Payment Scheme Jednotná platba na podnik
SRN	Spolková republika Německo
SVE	Země střední a východní Evropy
SZP	Společná zemědělská politika
USA	United States of America

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo,
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně ke své vnitřní potřebě diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3),
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové (bakalářské) práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že údaje o diplomové (bakalářské) práci, obsažené v Záznamu o závěrečné práci, umístěném v příloze mé diplomové (bakalářské) práce, budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO,
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona,
- bylo sjednáno, že užít své dílo – diplomovou (bakalářskou) práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 25.4.2008

.....
Michaela Staníčková

Horymírova 2952/22, Ostrava Zábřeh, 700 30